

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ÇORUM İLİ MECİTÖZÜ İLÇESİ KUYUCAK KÖYÜ AĞZI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Ferhat OCAK

TEZ DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. Yakup SARIKAYA

KIRIKKALE-2013

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ÇORUM İLİ MECİTÖZÜ İLÇESİ KUYUCAK KÖYÜ AĞZI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Ferhat OCAK

TEZ DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. Yakup SARIKAYA

KIRIKKALE-2013

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Ferhat OCAK tarafından hazırlanan “Çorum İli Mecitözü İlçesi Kuyucak Köyü Ağzı” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

02 / 07 / 2013

Başkan

Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ

Üye

Yrd. Doç. Dr. Yakup SARIKAYA

(Danışman)

Üye

Yrd. Doç. Dr. Deniz MELANLIOĞLU

ÖZET

Yapılan bu çalışma Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü Ağzını temel almaktadır. Tez "*Giriş*", "*İnceleme*", "*Sonuç*", "*Kaynakça*", "*Metinler*" ve "*Sözlük*" kısımlardan oluşmaktadır. "*Giriş*" bölümünde Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü'nün tarihi, köyün coğrafi ve etnik yapısı hakkında bilgiler verilmiştir. "*İnceleme*" kısmında Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü Ağzı'nın fonetik ve morfolojik yapısı incelenmiş; başlıklar örneklerle desteklenmiştir. "*Sonuç*" kısmında Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü Ağzı'nın önemli görülen fonetik ve morfolojik özellikleri verilmiştir. "*Kaynakça*" kısmında tez için yararlanılan eserlerin künyeleri belirtilmiştir. "*Metinler*" kısmında kişilerden derlenen metinler transkripsiyon alfabesiyle yazılmıştır. "*Sözlük*" kısmında ise Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü Ağzı'ndan toplanan metinlerde geçen, sözlük maddesi oluşturabilecek nitelikte kelimeler açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ağz, Çorum, Mecitözü, Kuyucak, Fonetik, Morfolojik, Sözlük

ABSTRACT

This research is comprised of accents of Kuyucak village, Mecitözü in Çorum. The thesis consists of 'Introduction', 'Research', 'Conclusion', 'Bibliography', 'Texts' and 'Dictionary' sections. Along with the information about the history of Kuyucak village (in Mecitözü, Çorum) in section of 'Introduction', the information about the geography of the region and ethnics of the region have been mentioned. In 'Research' part, phonetic and morphological structure of the accent of the village Kuyucak (in Mecitözü, Çorum) were investigated; the topics were supported with the examples. In the part of 'Conclusion' the most important phonetical and morphological features of Kuyucak village, Mecitözü in Çorum were stated. In "Referance" part the identification of Works used for thesis were described. In the section of 'Text', the texts which were compiled from the local people have been written in transcription alphabet. In 'Dictionary' part the words which were collected from Kuyucak village (in Mecitözü, Çorum) dialects that has quality to form a dictionary item were described.

Key Words: Dialect, Çorum, Mecitözü, Kuyucak, Phonetic, Morphological, Dictionary

Kişisel Kabul

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Çorum İli Mecitözü İlçesi Kuyucak Köyü Ağzı” adlı çalışmamı, ilmî ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

02 / 07 / 2013

Ferhat OCAK

ÖNSÖZ

Anadolu ağızları üzerine yapılan türlü çalışmalar, temelinde Türk dilinin bölgesel zenginliklerini ve durumunu ortaya koyma çalışmalarıdır. Bu çalışmalar günümüzde aciliyet gerektiren bir durum arz etmektedir. Çünkü sözlü ve edebî verimlerin kaynağı insandır ve insanın ömrü sınırlıdır.

Dil bilgisi alanında önemli bir yeri olan ağız çalışmaları ülkemizde geç başlamış ve hâlâ tam olarak bitirilememiştir. Bu çalışmaların tamamlanmasıyla birlikte dilimizin tarihi gelişimi, değişimi, değişim yönleri ve yayılma alanları gibi daha birçok yapı değerlendirilebilecektir. Ayrıca bu çalışmaların, Türkçe'nin eksik kalmış olan ağız atlası için önemli bir katkı sağlayacağı muhakkaktır.

Modernleşme, kültürel erozyonu tetikleyen en büyük etkidir. Masallar, efsaneler, türküler unutulmaya yüz tutmuş ve iletişim çağının bütün suni malzemeleri sanki bunlarla yer değiştirmiş olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan, biz de malzeme toplamakta çok zorlandık. Çünkü biz ağızla ilgili çalışmaların, salt ses ve şekil bilgisi çalışmalarını ihtiva etmediğine, aynı zamanda folklorik bir değeri de olması gerektiğine inanmaktayız. Bu nedenle malzeme seçiminde çok titiz davrandık ve günlük konuşmalardan çok kültürel metinler üzerinde yoğunlaştık. Bu anlamda çalışmamızın Türk Kültürü için de önemli bir kazanım olduğu düşüncesindeyiz.

Her ağız çalışmasındaki metotlardan hareketle ilk önce bölgenin hem tarihî hem de coğrafi olarak genel özellikleri hakkında bilgi sahibi olduktan sonra saha çalışması için hazırlıklara başladık. Bölgenin yerel yöneticilerine ulaşmak ve onlardan bölgeyle ilgili bilgiler almak çalışmamızın birinci basamağını oluşturmuştur. Daha sonra ise, Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü'nde ses kaydı yapmaya başladık ve bu aşamayı da tamamladık. Bu kayıtların genelinde, belirlediğimiz ve önceden hazırladığımız soruları, derleme yaptığımız kişilere yönelttik. Çerçeve olarak folklorik malzemeyi de ağızla ilgili çalışmanın içine sokarak aslında işimizi biraz daha zorlaştırmış olduk.

Derlediğimiz konulara gelince sırasıyla:

- 1) Ninniler
- 2) Köy Tarihi ve Sülaleler
- 3) Kız İsteme Âdetleri

- 4) Hayata Dair
- 5) Bayatılar (Maniler)
- 6) Doğum Âdetleri
- 7) Beddualar – Dualar
- 8) Hangel Şenliği
- 9) Bayramlar
- 10) Ölüm Sonrası Yapılan Âdetler
- 11) İlâhiler - Şiirler
- 12) Eski Hayata Dair
- 13) Erkek ve Kız Çocuklarına Bakış
- 14) Hasat Zamanı
- 15) Ekmek Yapımı
- 16) Kırklama – Diş Çıkarma
- 17) Hıdırellez
- 18) Aile İçi İlişkiler
- 19) Âkil Kişiler
- 20) Çeşitli Folklorik Malzemeler (deyim, atasözü, dua, beddua gibi)

Yukarıda da belirttiğimiz gibi çalışmamız, Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü'nde kaydettiğimiz metinlere dayanmaktadır. Ancak konuşmacıların fiziki kusurlarından ya da çevre ile ilgili fiziksel etkenlerden dolayı bu ses kayıtlarından da doğru anlaşılabilir ve uygun olanlarını çalışmamızın içinde değerlendirdik.

Elimizdeki araştırma 2012-2013 yılları arasında Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü'nde yaptığımız ağız araştırmalarının sonucudur. "Çorum İli Mecitözü İlçesi Kuyucak Köyü Ağız" adı altında topladığımız bu araştırma "*Giriş*", "*İnceleme*", "*Sonuç*", "*Kaynakça*", "*Metinler*" ve "*Sözlük*" bölümlerini içermektedir.

Bu yörede çalışmak isteyişimizin en önemli sebebi, zorunlu göçe maruz kalan Azerbaycan Türklerinden bir kısım soydaşımızın yalnızlığını ortaya çıkarmakla beraber; bu topluluğun kendisinden ve kültüründen herkesi haberdar etmenin kısaca bu köyün kültürel malzemesinin ve ağız özelliklerinin derlenmesinin Türk kültürüne yapılacak en büyük katkılardan biri olacağı kanısını taşımamızdır.

Araştırmamız sürecinde belirli zamanlarda ses kayıtları yaptık. Bu ses kayıtlarının ayıklanması ve yazıya geçirilmesi de tarafımızdan titizlikle yapılmıştır. Kayıt yapılan bazı kişilerin fiziksel özellikleri, kayıt yapılan mekânlardaki ses problemleri gibi bazı olumsuzluklar, bazı metinlerin tasnif ve araştırma dışında kalmasına neden olmuştur. Metinlerimizin ve malzemenin sağlam olması için konuşmacılar titizlikle seçilmiş, bilhassa yaşlılar ve kadınlar tercih edilmiştir. Çünkü bu bölgedeki kadınların iletişimle ilgili malzemenin daha uzak olması, kent kültürüne ve konuşmasına aşina olmaması, onların dillerindeki orijinalliği korumuştur. Kısaca, konuşmacılar seçilirken, eğitimsiz veya bölgeden pek dışarıya çıkmayan kişiler tercih edilmiştir. Böylece çalışmamızda ağızla ilgili özellikler bütün yönleriyle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Derlenen metinleri yazıya aktarırken; A. Bican Ercilasun'un Kars İli Ağızları adlı eserinde kullandığı çeviri yazı sistemi ile Gürer Gülsevin'in Uşak İli Ağızları adlı eserinde kullandığı çeviri yazı sistemini esas aldık. Bazı sesleri de yazılış zorluğundan dolayı farklı işaretlerle gösterdik. Bununla beraber; Prof. Dr. A. Bican Ercilasun'un "Kars İli Ağızları" adlı eserini köy ağzına yakınlığından dolayı, sistem olarak tercih ettik.

Çalışmanın her aşamasında bilgisinden ve fikirlerinden istifade ettiğim tez danışmanım ve değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Yakup SARIKAYA'ya öncelikle teşekkür etmek istiyorum. Aynı zamanda ağız çalışmaları konusunda değerli fikirlerini aldığım hocalarım; Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ'a, Doç. Dr. Ahmet KARADOĞAN'a şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca köydeki kayıt çalışmalarında video ve fotoğraf çekimlerini yapan değerli eşim Saliha İPEK OCAK'a teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
KİŞİSEL KABUL	III
ÖNSÖZ	IV-VI
İÇİNDEKİLER	VII-XI
Kısaltmalar	XII
Metinlerde Kullanılan Transkripsiyon İşaretleri	XIII
Metinlerde Kullanılan Normal ve Transkripsiyonlu Harfler	XIV-XVI
GİRİŞ	
Kuyucak Köyü Tarihi	1-2
Coğrafi Konum ve İklim	3
Sosyo-Kültürel Durum ve Etnik Yapı	4
Diyalektolojik Durum	4
Harita	5
İNCELEME	
SES BİLGİSİ	
Ünlüler	6
Yazı Dilinde Bulunmayan Ünlüler	6-7
Ünlü Türleri	8-11
a- Normal Süreli Ünlüler	8
b- Uzun Ünlüler	8-9
c- Kısa Ünlüler	9-10
d- İkiz Ünlüler	10-11
Ünlü Uyumları	11-15
1. Kalınlık-İncelik Uyumu	11-13
2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	13-15

Ünsüzler	15
Yazı Dilinde Bulunmayan Ünsüzler	15-17
İkiz Ünsüzler (Ünsüz İkizleşmesi)	17
Ünsüz Benzeşmesi	17-18
Ünsüz Değişmeleri	18-22
b > m değişmesi	18-19
c > j değişmesi	19
d > t değişmesi	19
g > k değişmesi	19-20
k > h' değişmesi	20
k > ħ değişmesi	20-21
k > ğ değişmesi	21
k > ħ değişmesi	21-22
p > b değişmesi	22
v > y değişmesi	22
Ünsüzlerle İlgili Diğer Hususlar	23-26
Ünsüz Uyumu	26-28
ŞEKİL BİLGİSİ	
Çekim Ekleri	29-55
İsim Çekim Ekleri	29-38
1. Çokluk Eki	29-30
2. İyelik Ekleri	30-31
3. Hâl Ekleri	31-38
a. Yalın Hâl	31-32
b. İlgî Hâli	32
c. Yükleme Hâli	32-33
d. Yönelme Hâli	33
e. Bulunma Hâli	34

f. Ayrılma Hâli	34-35
g. Vasıta Hâli	35-36
h. Eşitlik Hâli	36
4. Aitlik Eki	37
5. Soru Eki	37-38
Fiil Çekim Ekleri	39-55
1. Şahıs Ekleri	39
a. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri	39
b. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri	39
c. Emir Şahıs Ekleri	39
2. Zaman ve Şekil Ekleri	40-55
a. Bildirme Kipleri	40
1. Öğrenilen Geçmiş Zaman	40-41
2. Görülen (Bilinen) Geçmiş Zaman	41-42
3. Şimdiki Zaman	43-44
4. Geniş Zaman	45-46
5. Gelecek Zaman	46-47
b. Tasarlama Kipleri	47
1. Şart Kipi	47
2. Gereklilik Kipi	48
3. Emir Kipi	48-49
4. İstek Kipi	49
c. Fiillerin Birleşik Çekimi	50-54
1. Rivayet	50-51
2. Hikâye	51-52
3. Şart	53-54
d. İmek Fiiliyle Yapılan İsim Çekimi	54-55
1. Geniş Zaman	54

2. Öğrenilen Geçmiş Zaman	55
3. Görülen Geçmiş Zaman	55
4. Şart	55
Sıfat-Fiiller	56-57
Zarf-Fiiller	58-60
Hareket Adları (İsim-Fiiller)	61-62
Kelime Türleri	63-79
Zamirler	63-65
a. Kişi Zamirleri	63
b. Dönüşlülük Zamiri	63
c. İşaret Zamirleri	63-64
d. Belirsizlik Zamirleri	64
e. Soru Zamirleri	65
Sıfatlar	66-69
a. Niteleme sıfatları	66
b. Belirtme Sıfatları	66-69
1. İşaret Sıfatları	66-67
2. Sayı Sıfatları	67-68
a. Asıl Sayı Sıfatları	67-68
b. Sıra Sayı Sıfatları	68
c. Kesir Sayı Sıfatları	68
d. Üleştirme Sayı Sıfatları	68
3. Belirsizlik Sıfatları	68-69
4. Soru Sıfatları	69
Zarflar	70-72
a. Zaman Zarfları	70
b. Yer-Yön Zarfları	70
c. Nitelik (Durum) Zarfları	70-71

d. Miktar Zarfları	71
e. Soru Zarfları	72
Edatlar	73-79
1. Ünlemler	73-75
a. Duygu Ünlemleri	73
b. Seslenme Ünlemleri	74
c. Sorma Ünlemleri	74
d. Gösterme Ünlemleri	74-75
e. Cevap Ünlemleri	75
2. Bağlaçlar	75-78
a. Sıralama Bağlaçları	76
b. Denkleştirme Bağlaçları	76
c. Karşılaştırma Bağlaçları	76
d. Cümle Başı Bağlaçları	76-77
e. Sona Gelen Bağlaçlar	77-78
3. Son Çekim Edatları	78-79
a. Yalın ve İlgi Hâlinde Sonra Kullanılanlar	78-79
b. Yönelme Hâlinde Sonra Kullanılanlar	79
c. Ayrılma Hâlinde Sonra Kullanılanlar	79
İkilemeler	80
Atasözleri	81
Deyimler	81
SONUÇ	82-105
KAYNAKÇA	106-108
METİNLER	109-135
SÖZLÜK	136-144
EKLER	145-149
ÖZGEÇMİŞ	150

Kısaltmalar

AÖF	: Açık Öğretim Fakültesi
İÜEF	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKAE	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü

Metinlerde Kullanılan Transkripsiyon İşaretleri

(-) : Ünlüler üstünde uzunluk.

(˘) : Ünlüler üzerinde kısalık işareti.

(ˉ) : İkiz ünlü ve ulama işareti.

(') : Ünsüzler üzerinde ön damaklılık (incelme) işareti.

(´) : Ünlüler üzerinde ince ve kalın arasında kalma işareti.

(ˆ) : Ünlüler üzerinde genişlik, yarı uzunluk ve hafif vurgu işareti.

(˚) : Ünlüler üstünde yuvarlaklık.

(˙) : k ünsüzü altında ve g ünsüzü üstünde art damaklılık (kalınlık), h ünsüzü altında nefeslilik; e ünlüsü üstünde kapalılık işareti.

(ɹ) : h ünsüzü altında hırıltılı oluş işareti.

(˜) : n ünsüzü üzerinde nazallaşma işareti.

(ˊ) : Vurgu işareti.

(ˋ) : Tonlama işareti.

(>) : Ses değişmelerini göstermede kullanılan işaret.

... : Kayıtlarda anlaşılamayan yerler.

Metinlerde Kullanılan Normal ve Transkripsiyonlu Harfler

a

ā : uzun a

ă : kısa a

á : a ile e arasında bir orta damak ünlüsüdür.

b

c

ç

d

e

ē : uzun e

ě : kısa e

é : e ile i arasında dar ve kapalı bir e ünlüsüdür.

è : normalden açık fakat a sesine doğru kaçmayan yarı uzun bir e ünlüsüdür.

ê : e ile ö arasında, hafifçe yuvarlaklaşmış bir e ünlüsüdür.

f

g

ğ : kalın ünlülerle kullanılan arka damak g'sidir.

ğ

h

ħ : hırıltılı, sızıcı ve sedasız bir arka damak ünsüzüdür.

h' : hırıltılı, sızıcı ve sedasız bir ön damak ünsüzüdür.

ħ : sızıcı, sedalı bir gırtlak ünsüzüdür.

ı

ī : uzun ı

ĩ : kısa ı

i

î : uzun i

ï : kısa i

j

k

ķ : kalın ünlülerle kullanılan arka damak k'sıdır.

l

m

n

ñ : ince ünlüler yanında ön damak, kalın ünlüler yanında ise art damak ünsüzüdür.

o

ō : uzun o

ó : o ile ö arasında bir ünlüdür.

ö

ō : uzun ö

p

r

s

ş

t

u

ū : uzun u

ů : kısa u

ú : u ile ū arasında bir ünlüdür.

ü

ū : uzun ü

ů : kısa ü

v

y

z

GİRİŞ

Kuyucak Köyü Tarihi

Köy halkının Türkiye'ye gelişi ve iskân edilmesi; Osmanlı Arşivlerinden araştırıldığında ve o tarihlerde devlet yönetimince hazırlanan İskân-ı Muhâcirîn Talimatnamesi'nde açık olarak belirtilmektedir. Bu talimatnamede belirtildiği üzere Batum üzerinden tekneyle gelerek Samsun'da karaya çıkan o günkü tabirle ve kayıtlarda da belirtildiği gibi Kafkasya göçmenlerinden bir kısmı Sivas Valiliğine sevk edilmiştir. Amasya ise, o zamanlarda Sivas iline bağlı sancaktır. Uzun yıllar Sivas Vilayeti, Amasya Sancağına bağlı olan Mecitözü kazası 1916 yılında Ankara Vilayetinin Çorum Sancağına bağlanmıştır (Kemaloğlu, 2012: 59; Yıldız, 2012: 7).

İskân işlemleri, 18 Haziran 1878'de kurulan "İdare-i Umûmiye-i Muhacirîn Komisyonu" Osmanlı-Rus savaşı nedeniyle artan göçmenlerle ilgili konuları çözmekle görevli komisyonun kuruluşu, teşkilâtı ve görevleriyle ilgili bir nizamnâme düzenlenmiş ve bu nizamnâmeye göre iskân işlemleri gerçekleştirilmiştir (Kemaloğlu, 2012: 59).

1901 yılında Sivas iline üç yıl zarfında gelen Kafkasya göçmenlerinin iskân edilmiş oldukları yerler arasında Mecitözü Kazası'nın durumu aşağıda belirtilmiştir:

Hane: 63 Nüfus: 280 İskân Mahali (Yerleşim Yeri): Mecitözü Kazası

Mülâhazât (Düşünceler): Haneleri iane-i ahali eliyle inşa ve taraf-ı devletten arazi-i kâfiye ita olunup tohumluk zahireye muhtaç olduğu (Kemaloğlu, 2012: 74).

Köy, 63 hane ve 280 nüfus olarak, Mecitözü merkezinde iskân edilmiştir. Geliş yıllarında iskân işlemleri gerçekleşmeden önce Amasya merkezde bulunan Sultan Beyazıt Camî civarında bir müddet konaklanmış, Amasya'da kaldıkları süre içerisinde, Amasya halkının yiyecek, içecek ve giyecek konusunda yardımlarını görmüşlerdir. Bir iki ay içerisinde Sivas valisi buradaki halkın bir kısmını yine Amasya'nın Merzifon ve Suluova ilçelerine bağlı köylerine, bir kısmını Tokat'ın Zile ile Samsun'un Lâdik ilçelerine ve köylerine, bir kısmını da o tarihlerde Amasya'ya bağlı iken daha sonra Çorum'a bağlanan Mecitözü ilçesi merkezine yerleştirmiştir. Köy halkı yaklaşık beş yıl gibi bir süre Mecitözü merkezinde iskân olarak gösterilen yerde kaldıktan sonra, halen Kuyucak Köyü olarak bilinen şu an ki kurulu olduğu alana 1905 yılında kendi imkân ve

seçimleriyle yerleşmiştir. Bilahare yerleşenlerden bazı aileler Azerbaycan'a dönmüşlerdir. Bu yerleşim yerinin ilk adının Mecidiye olduğu ve belli bir süre bu adın kullanıldığı bilinmekle beraber; daha sonra köyün adı Kuyucak şeklinde değiştirilmiştir (Kemaloğlu, 2012: 74; Yıldız, 2012: 9-10).

Yerleşim yeri ve çevresinin tamamen ormanlık alan oluşu, köy halkını belli bir süre komşu köylerin arazilerini kiralamaya ya da satın almaya yöneltmiştir. Daha sonra ise devlet, hazineye ait olan arazileri ve ormanlık alanları köy halkına tahsis etmiştir.

Köye ilk yerleşen aileler; Malağanlar, Yezneliler, Mollayakupoğulları (Mollafı) Sarılar, Demirciler, Atıcılar, Alhanlılar, Arıklılar (Arıklılar, sonradan eski adıyla Kürtler yeni adıyla Çayırözü Köyünden gelmişlerdir.) Ceşeyliler, Manguzular, Omarrılar adlı sülalelerdir. Bu aileler Osmanlı İmparatorluğu'na Azerbaycan'ın Göyçemahal Bölgesi'ndeki Kölkent, Yarkent, Çaykent, Beryavat, Güvercinlik Köylerinden kısmen de olsa Dağıstan bölgesinden gelmişlerdir. Esasında Amasya ili çevresine gelenlerin tamamı (Kuyucak Köyü de dahil olmak üzere) Şirvan Şahlar (Şamah-ı Şirvan) Hanlığı'na ait bölgenin insanları olup; inanç ve ibadet kültürleri de bu meyandadır. Bu kültür, uzun süre Amasya'da bulunan Şirvanî Câmîsinde (Azeriler Câmîsi) medfun Mir Ahud Molla'nın ve onun soyundan gelen insanların öğretisi ve anlatımı ile devam edegelmiş, daha sonra bu kültür kendiliğinden terk edilmişse de içten içe bağlılığın farkında olmadan da olsa devam ettiği anlaşılmaktadır. Köy halkının geldiği bölgenin o tarihlerde Tiflis'in Gecebay Kazası'na ait köyler olduğu ve bu köylerin de Gence Vilâyeti'ne bağlı olduğu edinilen bilgiler arasındadır. Günümüzde bu köylerin bir kısmı Ermeni işgâli altındadır (<http://www.karapapak.com.tr/>; <http://www.mecitozukuyucak.com.tr/>).

Malağanlar, köydeki ilk çeşmeyi inşa ederken; Kuyucak Köyünün kuruluş tarihini, 1905 olarak, köydeki çeşmenin üzerine çekiç ucuyla Arapça şekillerle yazmışlar ve hâlen de bu tarih açık bir şekilde okunmaktadır. Söz konusu bu çeşme çalışmamızın ekler kısmında yer almaktadır.

Özetle; Kuyucak Köyü halkı, Azeri kökenlidir. Ayrıca halk kendi kültürü içerisinde Karapapak, Terekeme, Şirvanî, Papaklı, Karakoyunlu ve Karabağlı gibi isimlerle de anılmakta ve adlandırılmaktadır.

Coğrafi Konum ve İklim

Kuyucak Köyü, Çorum ilinin Mecitözü ilçesine bağlıdır. İlçe merkezine 7, il merkezine ise 43 km uzaklıktadır. Köy; doğusunda Hıdırlık Köyü (4 km), batısında Akçakoyun Köyü (3 km), kuzeyinde Elmapınar Köyü (6 km), güneyinde Devletoğlan Köyü (5 km), kuzeydoğusunda Köprübaşı Köyü (3 km) ve Beyözü Köyü (7 km) güneydoğusunda Fakiahmet Köyü (4 km), güneybatısında ise Söğütyolu Köyü (4 km) ile çevrilidir.

Kuyucak Köyü iklimi genel anlamda bir geçiş iklimidir. Şöyleki; köyde hem Orta Karadeniz ikliminin hem de İç Anadolu ikliminin özelliklerini görmek mümkündür. Dolayısıyla, kış mevsiminde yağışlar yağmur ve kar şeklinde olurken; yaz mevsiminde yağışlar olmakla birlikte, yaz sıcaklığı ve kuraklığı da yaşanır. Bu anlamda, Kuyucak Köyü iklimi üzerine bir değerlendirme yapacak olursak; Kuyucak Köyü, bulunduğu bölgenin iklim özelliklerini taşıyor demek çok doğru bir değerlendirme olmayacaktır. Bu nedenle, köyde Orta Karadeniz bölgesinin iklim özelliklerinin yanısıra Orta Anadolu bölgesinin iklim özelliklerinin de görülmesi Kuyucak Köyü iklimi için bir “geçiş iklimi” nitelmesi yapmak daha doğru olacaktır.

Köy halkının temel geçim kaynağı tarımdır. Ancak köy arazisinin hayvancılığa uygun olması sebebiyle uzun bir süre aktif olarak hayvan yetiştiriciliği yapılmıştır. Son dönemlerde ise köyde genç nüfusun azalmasıyla birlikte hayvancılık da bitme noktasına gelmiştir. Sebze ve meyve yönünden köyümüzde bazı aileler kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar üretim yapmaktadırlar. Buğday, arpa, ayçiçeği, nohut, mercimek, fiğ köyde üretimi yapılan en önemli hububatlardır. Elma, armut, ceviz, kiraz, erik, kayısı, dut az da olsa köyde yetiştirilen meyvelerdir.

Sosyo-Kültürel Durum ve Etnik Yapı

Kuyucak Köyünde yaşayan kişilerin geneline bakıldığında; okuma yazma oranı son yıllarda artış gösterir. Köyde bir ilkokul vardır, ancak bu okul 1999 yılında öğrenci yetersizliğinden dolayı eğitim ve öğretime kapatılmıştır. Köy halkının geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Fakat verimli ve düz arazilerin az oluşu, teknik tarımcılığa pek de imkân vermemektedir. Bu ve diğer bazı nedenlerden dolayı köy halkının büyük bir bölümü özellikle büyük şehirlere göç etmiştir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da iş gücü azalmış, buna bağlı olarak tarım ve hayvancılık o oranda gerilemiştir.

Köy halkının memurluğu tercih etmesi de üzerinde durulması gereken en önemli konudur. Şu an itibariyle kamu sektörünün hemen hemen her kolunda ve kademesinde köy halkından kişiler bulunmaktadır. Memurluğa olan rağbet, sosyo-kültürel anlamda köy halkının yeniliklere açık bir toplum olduğunu da göstermektedir.

Köy halkı, Azeri kökenli olup; Türklerin Oğuz boyundandır (Yıldız, 2012: 11). Ayrıca halk kendi kültürü içerisinde Karapapak, Terekeme, Şirvanlı, Papaklı, Karakoyunlu ve Karabağlı gibi isimlerle de anılmakta ve adlandırılmaktadır. Halk, farklı sülalelerden oluşsa da bir bütün olarak Karapapak başka bir ifade ile Terekeme'dir.

Diyalektolojik Durum

Çalışmamız; derleme, inceleme ve değerlendirmelerimiz sonucunda, kendi içindeki bazı ayrılıkları dikkate alarak, Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü ağzının, birçok bakımdan yazı dilinden ve diğer Anadolu ağzlarından farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Tabii bu farklılık daha çok bir ağzın "diyalektolojik" özelliğini belirleyen "fonetik" yapısında kendini göstermektedir (Buran, 1997: 10). Bunun dışındaki temel özellikler, yazı dili ve diğer Anadolu ağzlarıyla büyük oranda aynıdır.

İnceleme bölgemiz, Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü ve ağzıdır. Terekeme başka bir ifade ile Karapapak (Yıldız, 2012: 8-9) adıyla da anılan bu köy halkının ağzı, çeşitli yönlerden incelenmiştir. Bu anlamda incelememiz, bir diyalektolojik çalışmadır.

Harita

Çorum İli Haritası

Mecitözü İlçesi-Kuyucak Köyü

İNCELEME

SES BİLGİSİ

Ünlüler

Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü ağzında yazı dilimizdeki a, e, ı, i, o, ö, u ve ü temel ünlüleri yanında bir takım ses hadiseleri neticesinde ortaya çıkan ve bu temel ünlülerden çeşitli sebeplerle gelişen ünlülere de rastlanmaktadır. Söz konusu yazı dilinde bulunmayan bu ünlüleri şu şekilde gösterebiliriz:

Yazı Dilinde Bulunmayan Ünlüler

á ünlüsü: a ile e arasında bir orta damak ünlüsüdür.

ā ünlüsü: uzun a

ă ünlüsü: kısa a

è ünlüsü: e ile i arasında dar ve kapalı bir e ünlüsüdür.

è ünlüsü: normalden açık fakat a sesine doğru kaçmayan yarı uzun bir e ünlüsüdür.

é ünlüsü: e ile ö arasında, hafifçe yuvarlaklaşmış bir e ünlüsüdür.

ē ünlüsü: uzun e

ě ünlüsü: kısa e

ī ünlüsü: uzun ı

ĭ ünlüsü: kısa ı

î ünlüsü: uzun i

ĭ ünlüsü: kısa i

ó ünlüsü: o ile ö arasında bir ünlüdür.

ō ünlüsü: uzun o

ō ünlüsü: uzun ö

ú ünlüsü: u ile ü arasında bir ünlüdür.

ū ünlüsü: uzun u

ů ünlüsü: kısa u

ū ünlüsü: uzun ü

ů ünlüsü: kısa ü

Ünlü Türleri

Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü ağzında yazı dilimizdeki a, e, ı, i, o, ö, u ve ü gibi temel ünlülerin hepsi kullanılır. Ayrıca Türkiye Türkçesinden farklı olarak kapalı é sesini de dokuzuncu temel ünlü olarak, incelediğimiz bu köy ağzına katabiliriz. Bu temel ünlülerin dışında birtakım ses hadiseleri (fonetik hadiseler) neticesinde ortaya çıkan ve temel ünlülerden çeşitli sebeplerle gelişen diğer ünlüleri “Yazı Dilinde Bulunmayan Ünlüler” başlığıyla, boğumlanma yerlerine ve bazı fonetik özelliklerine göre inceledik. Burada ise, Kuyucak Köyü ağzındaki ünlüleri boğumlanma süreleri bakımından ele alacağız.

Boğumlanma süreleri bakımından Kuyucak Köyü ağzındaki ünlüleri “Normal Süreli Ünlüler”, “Uzun Ünlüler”, “Kısa Ünlüler” ve “İkiz Ünlüler” başlıkları altında inceleyeceğiz.

a- Normal Süreli Ünlüler

Normal söz temposuyla ortalama bir sürede boğumlanan ve duyulur hâle gelen ünlülere normal süreli ünlüler diyoruz. Çeşitli fonetik hadiseler, ödünç yani alınma kelimelerdeki farklı boğumlanma sürelerine sahip ünlüler ve konuşan kişinin şahsî ağız yapısına dayanan değişik ünlüler (Buran, 1997: 25), dışında incelediğimiz Kuyucak Köyü ağzında Türkçenin normal ünlüleri hâkimdir.

b- Uzun Ünlüler

Boğumlanma süreleri, normal süreli ünlülerden biraz daha uzun olan ünlüler, uzun ünlülerdir. Türk dilinde uzun ünlülerin varlığı veya yokluğu münakaşasına girmeden (Buran, 1997: 26), Kuyucak Köyü ağzındaki uzun ünlüleri, metinler üzerinde yaptığımız tespitlere göre ele alacağız.

Kuyucak Köyü ağzında da bazı uzun ünlülere rastlanmaktadır. Bunlar ya ödünç (alınma) kelimelerde korunmuş olan uzunluklar ya değişik fonetik olaylar sonucu ortaya çıkan uzunluklar veya konuşan kişinin şahsî ağız yapısına dayanan uzunluklardır. Ayrıca bazı kelimelerde yanlış telaffuzdan doğan lüzumsuz uzatmalar ve bazı kelimelerde uzunluğun yer değiştirmesi gibi durumlar da görülmektedir (Buran, 1997: 26).

Şu hususu da belirtmek gerekir ki; Kuyucak Köyü ağzında, gerek yabancı yani alınma kelimelerde korunmuş olan uzun ünlüler, gerekse Türkçe kelimelerde değişik sebeplerden dolayı ortaya çıkan uzun ünlüler tam bir uzunluğa sahip değildirler. Bunlar, normal süreli ünlülere göre sadece biraz daha uzuncadırlar.

Ayrıca çeşitli kelimelerde, çeşitli ünlüler üzerindeki uzamalar da birbirine eşit değildir. Çünkü bu uzunlukların birçoğu konuşanın şahsî ağız hususiyetiyle ilgilidir. Her zaman, her yerde ve herkes tarafından aynı ünlü aynı şekilde uzatılmaz. Aynı kimsenin aynı ünlüyü bazan uzun, bazan kısa telâffuz ettiği de çok görülür. Bilhassa alınma sözlerde bu bakımdan katıyen bir ölçü ve kaide yoktur (Ercilasun, 2002: 55).

Derlediğimiz metinlerde, uzun ünlüler konusuna örnek olabilecek sözcükler, aşağıda verilmiştir:

dōnsüñ	(1-48)
şāmil	(1-137)
ziyāfet	(2-68)
öldürejîñiz	(2-75)
sōna	(3-3)
çojūmuz	(3-27)
savānan	(4-44)
verersē	(4-49)
gōñül	(5-3)
ıssız	(6-9)

c- Kısa Ünlüler

Normal söz temposuyla ortalama bir süreden biraz daha erken boğumlanan seslere kısa ünlüler diyoruz (Buran, 1997: 28).

Kısaca, kısa ünlüler normalden daha az bir süre içinde boğumlanan ünlülerdir. Dar ünlülerde görülen bu kısalık, ünlü düşmesinin bir ara merhalesidir. Vurgusuz olan açık orta hecede, çok az olarak geniş ünlülerde bir kısalma olabilir. Dar ünlüler çeşitli sebeplerle kısalırlar (Ercilasun, 2002: 59-60).

Derlediğimiz metinlerde, kısa ünlüler konusuna örnek olabilecek sözcükler, aşağıda verilmiştir:

söylüyürem	(1-1)
değemiziñ	(1-20)
birine	(2-4)
düğünümde	(2-18)
şenliğine	(3-18)
oraya	(3-41)
deyirem	(4-18)
veririh'	(4-71)
çağalarımız	(5-24)
guyucağa	(6-4)

d- İkiz Ünlüler

Yanyana bulunan iki ünlünün ayrı heceler meydana getirmeden, bir nefes baskısı ile çıkarılması olayına ikiz ünlüler diyoruz (Buran, 1997: 29).

Kısaca, bünyesinde iki ünlü bulunduğu halde ayrı hece meydana getirmeyen fonemlere ikiz ünlü diyoruz. İkiz ünlü, ses uzuvlarının bir tek hareketiyle ve tek bir nefes baskısı altında telaffuz edilir. Bu bakımdan tek ünlü hükmündedir (Ercilasun. 2002: 61).

Derlediğimiz metinlerde, ikiz ünlüler konusuna örnek olabilecek sözcükler, aşağıda verilmiştir:

maandisi (2-28)

inşaat (3-6)

babaannemiz (3-57)

deceem (4-21)

Ünlü Uyumları

1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Kalınlık-incecik uyumu, yalın veya eklerle uzatılmış Türkçe kelimelerde, ilk hecede bulunan ünlünün taşıdığı kalınlık-incecik niteliğinin diğere hecelerde de devam etmesi kuralıdır (Buran-Alkaya, 2011: 53). Kuyucak Köyü ağzında kalınlık-incecik uyumu oldukça sağlamdır:

söylürem (1-1)

çojuhlarımız (1-180)

getdih' (2-4)

keşdim (2-79)

ordaja (3-87)

gedir (3-106)

savānan (4-44)

keçir (4-82)

tökejeñ (5-43)

köçüf (6-3)

Arapça, Farsça gibi dillerden alınan kelimelerin birçoğu ünlü uyumuna uydurulmuştur:

irehmetdih' (1-2)

dene	(1-119)
ayşā	(2-18)
mapıs	(2-75)
emelelernen	(3-74)
ebdes	(3-78)
maḥnı	(4-30)
vaḥdında	(4-41)
menşüre	(5-34)
haydı'	(5-34)

Kuyucak Köyü ağzında kelime başında bulunan ı'lar ı'ye dönüştüğü için bazı kelimelerde uyum bozulur:

iras	(2-38)
irāzı	(2-56)

Türkiye Türkçesi yazı dilinde olduğu gibi bazı alıntı kelimelerde ve birleşik kelimelerde uyum yoktur:

aḥşamāder	(1-132)
atabilmirem	(1-151)
ḥangel	(2-5)
kiloy	(2-86)
ḥaşsemil	(3-93)
ḥıdırellez	(3-125)
heyransa	(4-31)

sefā (4-53)

olabilir (5-27)

maḥsül (6-17)

Nazal n (ñ) sesinin kendisinden sonraki ünlüyü kalınlaştırması, uyumu bozmuştur:

göñulları (1-27)

Bazı Türkçe ve alıntı kelimelerde görülen incelme, uyumu bozmuştur:

ğader (1-87) “kadar”

sanki' (2-1)

muḥteri (3-27)

ğader (4-46) “kadar”

dāhî (5-4)

hāni (5-12)

maḥsül (6-17)

2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Düzlük-Yuvarlaklık uyumu, Türkçe kelimelerin ilk hecelerindeki ünlülerin düz veya yuvarlak oluşlarına göre onu takip eden hecelerdeki ünlülerin, kelimenin ilk hecesi düz ünlülü ise düz, yuvarlak ünlülü ise dar yuvarlak veya geniş düz olarak gelmesi kuralıdır (Buran-Alkaya, 2011: 53). Kuyucak Köyü ağzında düzlük-yuvarlaklık uyumu sağlam bir şekilde işlemektedir:

söyleyinci (1-2)

söylemirseñ (1-156)

böğününe (2-28)

öldürejîñiz (2-75)

oḡuyariḡ (3-44)

tökerdi (3-58)

otumadıñ (4-10)

öydekiler (4-46)

ḡonuşdümuza (5-27)

poñarı (6-5)

Türkiye Türkçesi yazı dilinde uyuma girmeyen bazı Türkçe ve yabancı asıllı kelimeler Kuyucak Köyü ağzında uyuma girerler:

ireḡmetdih' (1-2)

dene (1-119)

ayşa (2-18)

mapıs (2-75)

emelelernen (3-74)

ebdes (3-78)

maḡnı (4-30)

vaḡdında (4-41)

menşüre (5-34)

haydı' (5-34)

Alıntı ve birleşik kelimelerde bu uyum aranmaz:

aḡşamāder (1-132)

atabilmirem (1-151)

hangel	(2-5)
kiloy	(2-86)
h�aşşemil	(3-93)
hıdırellez	(3-125)
heyransa	(4-31)
sef�	(4-53)
olabilir	(5-27)
maħs�l	(6-17)

-y sesinin kendisinden önceki ünlüyü daraltması, uyumu bozmuştur:

burıya	(1-18)
s�yliyem	(2-26)
burıya	(4-23)

 ns zler

Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü ağzında yazı dilimizdeki b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ř, t, v, y ve z temel  ns zleri yanında bir takım ses hadiseleri neticesinde ortaya çıkan ve bu temel ünsüzlerden çeşitli sebeplerle gelişen ünsüzlere de rastlanmaktadır. Söz konusu yazı dilinde bulunmayan bu  ns zleri şu şekilde gösterebiliriz:

Yazı Dilinde Bulunmayan  ns zler

Kuyucak Köyü ağzında yazı dilinden farklı, sistemli ve yoğun olarak kullanılan beş  ns z vardır. Bunlar ğ, h', h, h ve   ünsüzleridir.

ğ ünsüzü:

ğ ünsüzü kalın ünlülerle kullanılan arka damak g'sidir (Ercilasun, 2002: 103).

h' ünsüzü:

h'; hırıltılı, sızıcı ve sedasız bir ön damak ünsüzüdür. Bir nevi h'nın incesi olan bu ünsüzün, diğer ön damak ünsüzlerinden farkı, yapısında hafif bir y sesinin de bulunmasından ibarettir. Bunun dışında tamamen, h sesinin karşılığı olan bir ön damak ünsüzü vasfı taşımaktadır. Kuyucak Köyü ağzının karakteristik bir sesi olan h ünsüzü, fonetik bakımdan bu köyü, Anadolu sahasından ayıran unsurların başında yer alır. k>h' değişmesi neticesi olarak en çok hece ve kelime sonunda ortaya çıkar. Ünlüler arasında az görülür. Kelime başında hiç yoktur (Ercilasun, 2002: 100).

h ünsüzü:

h; hırıltılı, sızıcı ve sedasız bir arka damak ünsüzüdür. k>h değişmesi (bazen h>h) sonucu yoğun bir şekilde bulunmaktadır. k>h değişmesi birinci derecede hece sonunda, ikinci derecede ünlüler arasında; h>h değişmesi ise daha çok kelime başında olur (Ercilasun, 2002: 100).

h ünsüzü:

h; sızıcı, sedalı bir gırtlak ünsüzüdür. Türkçe kelimelerde bulunmaz. Arapçanın (ح) sesinden geçen bu ses, Kuyucak Köyü ağzında Arapçadaki kadar nefesli değildir. Arapçadan alınma h sesi taşıyan kelimelerin bir çoğu, yazı dilinde olduğu gibi h sesine dönmüştür. Fakat bunlardan bazılarında çoğu zaman h'lı söylenişin devam ettiğini görüyoruz (Ercilasun, 2002: 100).

ñ ünsüzü:

ñ ünsüzünün ön ve arka boğumları olmak üzere iki türü vardır. Ön boğumlamalı ñ ünsüzü ince ünlüler yanında bulunan bir ön damak ünsüzüdür. Diğeri ise kalın ünlüler yanında bulunan bir art damak ünsüzüdür. Böyle iki boğumlanma noktasına sahip öbür ünsüzler için söz konusu olan ünlü-ünsüz uyumsuzluğu; sadece Türkçe kelimelerde kullanılan ñ için söz konusu olmadığından bu iki ñ'yi birbirlerinden ayırıcı işaret kullanmadık (Ercilasun, 2002: 99).

Kuyucak Köyü ağzında yazı dilinden farklı, sistemli ve yoğun olarak kullanılan bu ünsüzlerle ilgili örnekler “Ünsüz Değişmeleri” başlığı altında verilmiştir.

İkiz Ünsüzler (Ünsüz İkizleşmesi)

Kelime içindeki tek ünsüzün yanında, ikinci bir ünsüzün türemesi olayıdır (Buran, 1997: 55). Kuyucak Köyü ağzında ikiz ünsüzlerin örnekleri boldur.

Derlediğimiz metinlerde, ikiz ünsüzler konusuna örnek olabilecek sözcükler, aşağıda verilmiştir:

yapammazdı (1-34)

yeddi (1-65)

güççüh' (2-29)

tutammırdım (2-58)

ğılammırdıı (2-61)

ğuççüyü (3-6)

ellesiñ (3-62)

birriniñ (3-72)

eşşēnen (3-92)

baħammadıı (4-46)

Ünsüz Benzeşmesi

Bir ünsüzün kendisine komşu olan veya olmayan herhangi bir ünsüze tesir ederek, onu çeşitli yönlerden, tamamen veya kısmen kendisine benzeştirmesidir. Bunu benzeşmenin yönüne göre, “ilerleyici” ve “gerileyici”; benzeşmenin durumuna göre ise, “tam benzeşme” ve “yarım benzeşme” şeklinde adlandırabiliriz (Buran, 1997: 50).

Fakat biz çalışmamız içerisinde, ünsüz benzeşmesi konusuna örnek olabilecek sözcükleri sıralarken böyle bir ayrıma gitmedik.

Derlediğimiz metinlerde, ünsüz benzeşmesi konusuna örnek olabilecek sözcükler, aşağıda verilmiştir:

sennen (1-11)

hızmekerrer (1-142)

minennerden (2-38)

çekeller (2-68)

nökerreren (3-76)

sonna (3-82)

bunnarı (4-21)

onnarı (4-36)

ölmeseñ (5-33)

tallalarda (6-3)

Ünsüz Değişmeleri

Türkiye Türkçesiyle karşılaştırdığında Kuyucak Köyü ağzında yer alan ünsüz değişmeleri ile ilgili şu hususları tespit edebiliriz:

b > m değişmesi:

Bazı ön ses b'ler m'dir:

minirih' (1-132)

munu (1-173)

minennerden (2-38)

mende (2-63)

menden (3-24)

munuñ (3-24)

men	(4-60)	maña	(4-79)
menim	(5-35)	munnarı	(5-44)

c > j değişmesi:

Türkiye Türkçesinde özellikle gelecek zaman eki içinde bulunan c sesi genel anlamda Kuyucak Köyü ağzında j olur:

tök-eje-ñ	(1-118)	öl-ej-îh'	(1-163)
söyle-mî-je-ñ	(1-167)	ğonuşdur-aja-ñ	(2-64)
öldür-ejî-ñiz	(2-75)	ğal-mî-ja-ğ	(2-76)
annad-ajağ-sañ	(3-125)	oğud-aja-m	(4-50)
söylü(e)-je-ñ	(5-37)	ver-ejeh'	(5-46)

d > t değişmesi:

Türkiye Türkçesinde bazı kelimelerin ön sesindeki d Kuyucak köyü ağzında t olur:

tökürdüh'	(1-61)	töküñ	(1-80)
tökürdüh'	(1-91)	tökejeñ	(1-118)
tökem	(1-153)	tikilsîñ	(2-80)
tökerdi	(3-58)	tiğdiñ	(4-10)
tökejeñ	(5-43)	tökülmür	(6-19)

g > k değişmesi:

Türkiye Türkçesinde bazı kelimelerin ön sesindeki g Kuyucak köyü ağzında k olur:

keşdim	(1-64)	keç	(1-149)
--------	--------	-----	---------

keşdim	(2-79)	keçen	(3-54)
keçen	(3-88)	keşmiş	(3-89)
köçümüz	(4-67)	keşdi	(4-80)
keçir	(4-82)	köçüf	(6-3)

k > h' değişmesi:

Bir ve birden fazla heceli kelimelerin sonundaki bütün ince k sesleri h' olur:

gèdejeh'	(1-142)	ölejîh'	(1-163)
gét dih'	(2-4)	güççüh'	(2-29)
gèderih'	(3-41)	beħliyerih'	(3-46)
böyüh'	(4-19)	tökerdih'	(4-69)
besicilih'	(5-39)	verejeh'	(5-46)

k > ħ değişmesi:

Birden fazla heceli bazı kelimelerin ortasındaki ince k sesleri ħ olur:

çehseñ	(1-65)
çehdih'	(1-88)
çöreħnen	(2-71)
böreħnen	(2-71)
yemeħleri	(3-11)
beħliyerih'	(3-46)
seħsen	(4-2)
irezilliħnen	(4-46)

şehli (6-1)

kermelişlerde (6-22)

ķ > ğ değişmesi:

Kelime başındaki bütün kalın ķ sesleri, Kuyucak Köyü ağzında ğ olur:

ġılmırdım (1-174)

ġaçajam (1-181)

ġonuşdurajañ (2-64)

ġalmıjağ (2-76)

ġoydūmuz (3-12)

ġuvvet (3-70)

ġader (4-46)

ġalğ (4-63)

ġorğma' (5-33)

ġoja (6-12)

ķ > ħ değişmesi:

Bir ve birden fazla heceli kelimelerin sonundaki ve birden fazla heceli kelimelerin içindeki bütün kalın ķ sesleri ħ olur:

çalğıyırdığ (1-67)

yunağlığ (1-92)

buragdığ (2-4)

ġalmıjağ (2-76)

oğuyarığ (3-44)

yıhıyrdıh	(3-109)
baħmadıh	(4-42)
toħuduħ	(4-42)
insanlıħdı	(5-25)
çojuħ	(6-21)

p > b değişmesi:

Türkiye Türkçesinde bazı kelimelerin ön sesindeki p Kuyucak Köyü ağzında b olur:

bişirrih'	(1-108)
bişirerseñ	(1-113)
bişirdi	(2-44)
bişimişem	(2-53)
bişirer	(3-47)

v > y değişmesi:

Türkiye Türkçesinde bazı kelimelerin ortasında ve sonunda yer alan v Kuyucak Köyü ağzında y olur:

(Bu değişimde, e > ö ünlü değişiminin de rolü olduğunu düşünebiliriz.)

cöyüz	(2-21)
öye	(3-67)
öyü	(3-87)

Ünsüzlerle İlgili Diğer Hususlar

Türkiye Türkçesiyle karşılaştırdığında Kuyucak Köyü ağzında kullanılan ünsüzler ile ilgili şu hususları tespit edebiliriz:

1. Kelime sonunda bulunan ħ ve h' sesi, iki ünlü arasında kalınca ğ ve y'ye döner:

ğışıġña (1-4)

eşiyiñe (1-5)

almağa (2-25)

ğavaġında (2-25)

çojuġu (3-3)

ğuççüyü (3-6)

ğurduġuñ (4-12)

köyneyimi (4-49)

olūġundan (6-7)

ojaġında (6-14)

2. Türkiye Türkçesinde d ve t ile başlayabilen ekler Kuyucak Köyü ağzında sadece d ile başlar:

ğetdim (1-1)

keşdim (1-64)

yapdıġ (2-5)

ğonuşdurajañ (2-64)

ğalabalıġda (3-21)

toprağdan (3-109)

tiğdiñ (4-10)

oğutduğ (4-20)

çokdur (5-4)

bağdım (6-4)

3. Kelime ortasında birbirini takip eden iki tonsuz ünsüzden ikincisi tonlu söylenir:

yafdığdan (1-32)

açcih' (1-112)

başğa (2-7)

yasdığ (2-21)

yufğaları (3-16)

esgi (3-101)

başğa (4-21)

bosdanı (4-33)

isdemirem (5-39)

üsdünde (6-18)

4. Kuyucak Köyü ağzında kelime sonunda b, c, d, g sesleri bulunabilir. Bu durum Arapça ve Farsça kelimelerde olduğu gibi bazı Türkçe kelimelerin sonunda da olabilir:

nasib (1-27)

ğarammed (1-103)

eved (2-3)

mecid	(2-10)
dörd	(3-2)
ğıymed	(3-66)
annad	(3-101)
dörd	(4-14)
géd	(4-48)
güd	(4-48)

5. Türkiye Türkçesinde bazı kelimelerin başındaki y sesi Kuyucak Köyü ağzında bulunmaz:

itîñiz	(1-28)
üzüh'	(1-30)

6. Kuyucak Köyü ağzında yer değiştirme (göçüşme) olayı da görülür:

torpağdan	(1-95)
arvatdar	(1-131)
torpağ	(4-54)

Açıklama: Azerbaycan Türkçesi yazı dili ve ağızları üzerine yaptığımız araştırmalarda aşağıda sıraladığımız hususlar tespit edilmiştir. Ancak derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

1. Azerbaycan Türkçesinde bazı ünlüyle başlayan kelimelerin başında bir h sesi türemiştir (Buran-Alkaya, 2011: 54):

hür-	“ür-“	hörgü	“örgü”
hürk-	“ürk-“	hörümcek	“örümcek”
hör-	“ör-“	hayva	“ayva”

2. Bazı kelimelerde Türkiye Türkçesindeki ön ses b Azerbaycan Türkçesinde p olur (Buran-Alkaya, 2011: 54):

pez	“bez”
pütün	“bütün”
pağlava	“baklava”

3. Türkçe kelimelerin sonundaki -Ağl ses grubu Azerbaycan Türkçesinde -Ov biçimine dönüşmüştür (Buran-Alkaya, 2011: 54):

bülöv	“bileği”
buzov	“buzağı”
gırov	“kırağı”

4. Arapça ve Farsçadan Türkiye Türkçesine alınan kelimelerde iki ünsüz arasında ünlü türemesi görülürken; Azerbaycan Türkçesinde bu kelimeler, çoğunlukla asıl şekillerini korurlar (Buran-Alkaya, 2011: 54):

esr	“asır”	vaht	“vakit”
dövr	“devir”	gövm	“kavim”
hökm	“hüküm”	esl	“asıl”

Ünsüz Uyumu

Ünsüz uyumu; kelime içerisinde ve ekleme sırasında kullanılan ünsüzlerin tonluluk-tonsuzluk bakımından gösterdiği uyumdur (Buran-Alkaya, 2011: 54). Kuyucak Köyü ağzında ünsüz uyumu Türkiye Türkçesinde olduğu gibi sağlam değildir.

yafdıhdan	(1-32)
açcih'	(1-112)
başğa	(2-7)

yasdıḡ	(2-21)
yufǵaları	(3-16)
esgi	(3-101)
başǵa	(4-21)
bosdanı	(4-33)
isdemirem	(5-39)
üsdünde	(6-18)

Bu anlamda; Kuyucak Köyü aǵzında bildirme eki (-dIr), bulunma hâli eki (-dA), ayrılma hali eki (-dAn), görülen geçmiş zaman eki (-dI), zarf-fiil eki (-Ip > -If) gibi ekler tek şekilli olduǵu için bu uyum (ünsüz uyumu) bozulur:

gètdim	(1-1)
keşdim	(1-64)
yapdıḡ	(2-5)
ǵonuşdurajañ	(2-64)
ǵalabalıḡda	(3-21)
topraḡdan	(3-109)
tiḡdiñ	(4-10)
oḡutduḡ	(4-20)
çokdur	(5-4)
baḡdım	(6-4)

Alıntı kelimelerde bu uyum aranmaz:

ıhdiyar (1-59)

hefde (1-111)

basdon (1-140)

dohdur (2-31)

vahdında (2-61)

irehmetdih' (3-51)

işdaılı (3-69)

bosdanı (4-33)

ŞEKİL BİLGİSİ

Çekim Ekleri

İsim Çekim Ekleri

1. Çokluk Eki

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Kuyucak Köyü ağzında da çokluk eki -lAr'dır.

ğızlara (1-159)

çojuğlarımız (1-180)

ağaşları (2-45)

günahlarımızı (2-61)

bildiğlerimiz (3-13)

hazırlıklarımız (3-32)

çağalarıñ (4-20)

indikilere (4-47)

ğojalarımız (5-32)

ğayıflara (6-10)

Kuyucak Köyü ağzında çokluk eki -lAr bazı kelimelerde ünsüz benzeşmesine uğrayarak -nAr olmuştur:

günnerimizi (1-84)

devirenner (1-100)

bunnar (2-22)

minenlerden (2-38)

oğlannarım (3-4)

gelinnerdi (3-96)

onnarı (4-36)

torunnara (4-53)

bunnarı (5-41)

munnarı (5-44)

Kuyucak Köyü ağzında çokluk eki -lAr yerine birkaç kelimedede -dEr kullanılmıştır:

gözderime (1-78)

milletderimize (1-122)

arvatdar (1-132)

kömüşderimiz (1-146)

armitdār (2-46)

gözderime (4-54)

Kuyucak Köyü ağzında çokluk eki -lAr birkaç kelimedede -rer olmuştur:

hızmekerrer (1-142)

nökerreren (3-76)

2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri Türkiye Türkçesinde olduğu gibidir. Ekleri şöyle gösterebiliriz:

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	+(I)m	+(I)mlz
2. Kişi	+(I)n	+(I)nlz
3. Kişi	+sl, +l	+lArI, +sl, +l

Kuyucak Köyü ağzına ait derlemiş olduğumuz metinler üzerinde tespit ettiğimiz iyelik eki almış olan kelimeler şunlardır:

èhlerĩñ	(1-77)
gũjũm	(1-152)
ağrıñĩ	(2-25)
èğĩñize	(2-39)
ğurvanımızdan	(3-37)
ğojası	(3-112)
ğurduğũñ	(4-12)
köçümüz	(4-67)
ğojalarımız	(5-32)
hıatırladığım	(6-24)

3. Hâl Ekleri

a. Yalın Hâl

Kuyucak Köyü ağzında yalın hâl eksizdir:

herif	(1-11)
ğurvan	(1-69)
şor	(2-5)
cöyüz	(2-21)
ğız	(3-66)
gözel	(3-76)
ğoja	(4-45)

çağa (4-47)

dene (5-29)

çojuḡ (6-21)

b. İlgi Hâli

İlgi hâli eki ünsüzlerden sonra -In, -Un; ünlülerden sonra -nIn ve -nUn; I. teklik ve çokluk şahıs zamirlerinden sonra ise -im'dir.

balamıñ (1-8)

ḡodúḡıñ (1-40)

ḡaynatamıñ (2-15)

bavamıñ (2-83)

ḡızımıñ (3-3)

bizim (3-115)

ḡardaşınıñ (4-61)

ponarıñ (4-70)

menim (5-35)

dereniñ (6-2)

Kuyucak Köyü ağzında ilgi hâli eki yerine birkaç kelimedede -eñ kullanılmıştır:

dedeḡeñ sözü (1-136) “(senin) dedenin sözü”

ineyëñ yaḡı (1-147) “ineḡin yaḡı”

c. Yükleme Hâli

Yükleme hâli eki -I ve -nI'dır:

bildîmi (1-104)

bildîni	(1-156)
orayı	(2-8)
bavasını	(2-74)
ğolanyayı	(3-34)
ğardaşını	(3-113)
çojuhlarımı	(4-42)
hepisini	(4-43)
derdimi	(5-4)
yığını	(6-18)

d. Yönelme Hâli

Yönelme hâli eki ünsüzlerden sonra -A; ünlülerden sonra da -(y)A şeklindedir:

geymeye	(1-69)
başıña	(1-78)
ëđiñize	(2-39)
bavasına	(2-75)
acılarıña	(3-42)
yumasına	(3-44)
bağmağa	(4-47)
ğetiriñe	(4-62)
ğonuşdümuza	(5-27)
cılğaya	(6-12)

e. Bulunma Hâli

Bulunma hâli eki tek şekilli olup -dA'dır:

altında	(1-77)
üsdünde	(1-132)
kóyda	(2-18)
vaħdında	(2-61)
ağzıñda	(3-37)
burdaja	(3-86)
üsdümde	(4-4)
beşih'de	(4-45)
aħlıñda	(5-43)
ojağında	(6-14)

Kuyucak Köyü ağzında bulunma hâli eki, -y sesinin kendisinden önceki ünlüyü daraltması sonucu birkaç kelimedede -dı şeklindedir:

yaşındıyam	(2-13)
yaşındıyam	(4-22)

f. Ayrılma Hâli

Ayrılma hâli eki de tek şekilli olup -dAn'dır:

dehnedən	(1-51)
torpaħdan	(1-95)
ilisdirdən	(1-118)
minennerden	(2-38)

elinden	(2-58)
ğurvanımızdan	(3-37)
nennilerinden	(3-100)
hayatıñızdan	(3-101)
başıñdan	(5-43)
olūğundan	(6-7)

Sonu m ve n ünsüzleri ile biten kelimelerden sonra ayrılma hâli eki bazen -nAn'dır:

onnan	(1-2)
sennen	(1-11)
soñunnan	(1-96)
onnan	(2-5)
çöreñnen	(2-71)
böreñnen	(2-71)
onnan	(3-12)
ömrümnen	(3-54)
ilisdiren	(5-43)

g. Vasıta Hâli

Kuyucak Köyü ağzında vasıta hâli eki "ile"nin ekleşmesiyle oluşmuş -(y)IA şeklidir. Ancak bu ek, sınırlı sayıda kelimeye görülmektedir:

haliyle	(3-124)
---------	---------

Kuyucak Köyü ağzında vasıta hâli eki yerine -IA ekinin -n ile genişletilmiş şekli -nAn kullanılmıştır:

dolaḡnan	(1-97)
dirgennen	(1-128)
ataravasıynan	(1-143)
moturnan	(2-26)
ġatırnan	(2-27)
nökerrernen	(3-76)
ataravasınnan	(3-78)
eşşēnen	(3-92)
torpānan	(4-43)
külünnen	(4-73)

Kuyucak Köyü ağzında vasıta hâli eki yerine kullanılan -nAn bazı durumlarda bağlaç görevindedir:

feseliynen cacıḡ (2-47) “feseli ve cacık”

h. Eşitlik Hâli

Eşitlik hâli eki -cA’dır. Ekin Türkiye Türkçesinden farkı tonsuz şekillerinin bulunmamasıdır:

evelce	(1-94)
eyce	(1-136)
olasıca	(5-25)
birce	(5-29)

4. Aitlik Eki

Aitlik eki Türkiye Türkçesinde olduğu gibi -ki'dir ve büyük ünlü uyumuna uymayan eklerdendir:

bizimkilere (1-18)

uzağdakîlar (3-30)

indikilere (4-47)

indikiler (5-28)

5. Soru Eki

Soru ifadesi Kuyucak Köyü ağzında daha çok tonlama ve vurgu ile belirtilir. Yine de Türkiye Türkçesinde olduğu gibi -mı, -mU eki kullanılır. Ayrıca Kuyucak Köyü ağzında çekimlerde soru eki genelde sondadır:

deyîm mi? (1-36)

demēm mi? (1-100)

döyül mü? (2-33)

ğonuşmur mu? (2-52)

döy mü? (2-64)

bilmirseñ mi? (2-84)

de' mi? (3-22)

ğılınar mı? (4-76)

durūlur mu? (5-6)

söylemirem mi? (5-36)

Kuyucak Köyü ağzında soru ekinin sonda bulunmadığı çekimler de vardır:

bağatı mı söylüyüm?	(1-46)
onu da mı deyim?	(1-75)
üsde mi düşürüh'?	(1-131)
biz mi gelmişih'?	(2-1)
bavasını mı öldürejñiz?	(2-74)
banyo yapmağa mı oräya gèdir?	(3-105)
değiñ mi heç?	(3-130)
bilmir mi esgi dil?	(5-22)

Kuyucak Köyü ağzında soru ifadesi bazen de soru kelimeleriyle sağlanmışır:

hanımıñ adı nedi?	(2-24)
biz nāpaḥ?	(2-60)
ne deyif dedem?	(2-74)
bağırdım niye duymadıñ?	(3-127)
ne söylüyüm?	(4-9)
ne dēceem var?	(4-21)
niye ğonuşmursañ?	(4-66)
çağam ḥarda ğaldı_ola?	(5-35)
siz niye vurmursuñuz onā'?	(5-45)

Fiil Çekim Ekleri

1. Şahıs Ekleri

Fiil çekimlerinde kullanılan ve şahsı gösteren eklerdir. Kuyucak Köyü ağzındaki şahıs ekleri üç grupta toplanabilir:

a. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	-Am	-ih, -ik, -uh, -ük
2. Kişi	-sAn	-sInIz, sIz
3. Kişi	-Ø	-IAr

b. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	-m	-h, -k
2. Kişi	-n	-nIz, -uz, -üz, -z
3. Kişi	-Ø	-IAr

c. Emir Şahıs Ekleri

Emir çekiminde kullanılan ekler şahıslara göre değişir:

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	-Im	-Ag
2. Kişi	_____	-In
3. Kişi	-sIn	-sInIAr

Kuyucak Köyü ağındaki şahıs ekleriyle ilgili örnekler “Zaman ve Şekil Ekleri” konusunda belirtilmiştir.

2. Zaman ve Şekil Ekleri

a. Bildirme Kipleri

1. Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zaman

Kuyucak Köyü ağında öğrenilen geçmiş zaman iki şekilde yapılır. Birincisinin eki -miş / -muş’tur.

ğal-mış (1-15)

evlendi(r)-miş-em (2-30)

bişi(r)-miş-ēm (2-53)

geti(r)-miş-ēm (2-53)

çalğa-mış-am (2-53)

doldu(r)-muş (3-83)

ğoy-muş (3-84)

de-miş (3-85)

keş-miş (3-89)

yolla-mış-am (4-19)

Olumsuz şekli:

beğen-me-miş (2-8)

buyur-ma-mış-ām (2-54)

ol-ma-miş (3-63)

ikincisi ise -If / -Uf ekiyle yapılır. Ancak I. Şahıslar bu eki almaz.

ğal-ıf (1-16)

de-y-if (1-46)

gel-if (2-1)

ed-if (3-89)

getir-if-ler (3-125)

vur-uf-lar (4-24)

döy-üf (4-39)

bağ-ıf (4-61)

köç-üf (6-3)

yıhıl-if (6-15)

Olumsuz şekli:

ol-mu-y-uf (2-54)

ğal-mı-y-ıf (6-13)

Kuyucak Köyü ağzında -mış, -mUş ve -If, -Uf ekleriyle yapılan bu çekimler Türkiye Türkçesindeki gibi sadece -mış, -mUş anlamını vermezler; bu ekler bazen görülen geçmiş zaman (-dl) anlamını da verirler:

gelmişem "gelmişim" veya "geldim" anlamında;

gelmişsen ve gelifsen de "gelmişsin" veya "geldin" anlamındadır.

2. Görülen (Bilinen) Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman Türkiye Türkçesinde olduğu gibi -dl ekiyle yapılır. Ekin tonsuz şekli yoktur.

çeḥ-di-h' (1-88)

götŭ(r)-dü (1-141)

buraḥ-dı-ḥ (2-4)

keş-di-m (2-79)

yāri-dı-m (3-52)

de-di-m (3-55)

tiḥ-di-ñ (4-10)

götü(r)-dü (4-35)

gêt-di (5-24)

baḥ-dı-m (6-4)

Olumsuz şekli:

say-ma-dı-ḥ (1-114)

çalın-ma-dı (1-129)

duy-ma-dı-ñ (1-130)

buraḥ-ma-dı-m (1-141)

et-me-di (2-7)

ol-ma-dı (3-3)

duy-ma-dı-ñ (3-127)

otu(r)-ma-dı-ñ (4-10)

baḥa+(u-)mma-dı-ḥ (4-46)

ye-me-di (5-48)

3. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman eki -r, -Ir ve -Ur'dur. Ünlüyle biten fiillerden sonra araya -y ünsüzü gelir.

géd-ir-ih'	(1-25)
bişir-İR-ih'	(1-183)
eli(e)-y-İR-ih'	(2-34)
de-y-ir-señ	(2-79)
yaşı(a)-y-ır	(3-5)
dinni(e)-y-ir	(3-115)
de-y-İR-em	(4-18)
ğarğı(a)-y-ır-sañ	(4-62)
tanı-y-İR-ıĥ	(5-21)
söylü(e)-y-ür	(5-44)

Olumsuz şekli: Şimdiki zamanın olumsuz çekiminde olumsuzluk eki -mA'nın ünlüsü çekim sırasında düşer ve zaman eki ile kaynaşır:

ol-m(a)-ur	(1-147)
söyled-m(e)-ir-señ	(1-170)
ğonuş-m(a)-ur	(2-52)
bil-m(e)-ir-señ	(2-84)
ğonuş-m(a)-ur-sañ	(4-66)
yap-m(a)-ır-ıĥ	(4-81)
bil-m(e)-ir	(5-22)

isde-m(e)-ir-em (5-39)

keç-m(e)-ir (6-10)

tökül-m(e)-ür (6-19)

Kuyucak Köyü ağzında şimdiki zaman eki -r, -lr ve -Ur yerine ayrıca bu ekin ünsüz benzeşmesine uğramış şekli olan -ll ve -Ul kullanılmıştır:

ver-il-ler (1-27)

de-y-il-ler (1-28)

söyle-m(e)-il-ler (1-157)

ger-il-ler (2-71)

gel-il-ler (3-9)

ye-y-il-ler (3-15)

buluş-ul-lar (3-25)

muhabbeddeş-il-ler (3-25)

taniş-il-lar (3-25)

Kuyucak Köyü ağzında şimdiki zaman eki yerine az da olsa -yo da kullanılmıştır. Bu durum Kuyucak Köyü ağzının, bulunduğu bölgenin dil özelliklerinden veya yazı dilinden etkilenmiş olduğunu gösterir:

getir-i-yo-ñuz (1-101)

ğonuş-u-yo-ğ (2-3)

Azerbaycan Türkçesi yazı dili ve ağızları üzerine yaptığımız araştırmalarda da Türkiye Türkçesinde olduğu gibi -mağda / -mekde ile şimdiki zaman ifade edilmektedir (Buran-Alkaya, 2011: 57). Ancak derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

4. Geniş Zaman

Geniş zaman eki genel anlamda -Ar'dır.

isdi(e)-y-er-ih' (1-32)

mayalı(a)-y-ar-sañ (1-112)

bişir-er-señ (1-113)

ğil-a+bil-er (2-60)

ye-ğ-er (2-71)

géd-er-ih' (3-41)

beħli(e)-y-er-ih' (3-46)

baħıl-ar (4-47)

ğılın-ar (4-76)

göl-er (5-27)

Olumsuz şekli: Geniş zamanın olumsuz çekiminde I. şahıslarda olumsuzluk eki -mA'nın ünlüsü çekim sırasında düşer ve zaman eki ile kaynaşır:

(meselâ; de-m(e)-er-em gibi.)

de-mē-m (1-100)

ol-maz (1-113)

yet-mez (1-114)

öl-mes(z)-señ (5-33)

bil-mez (5-34)

Kuyucak Köyü ağzında geniş zaman eki yerine az da olsa -r, -Ir ve -Ur da kullanılmıştır. Bu durum Kuyucak Köyü ağzının, bulunduğu bölgenin dil özelliklerinden veya yazı dilinden etkilenmiş olduğunu gösterir:

ağilla-r-ıḡ (3-39)

durūl-ur (5-6)

yorūl-ur (5-7)

bulūn-ur (5-9)

ol-a+bil-ir (5-27)

Kuyucak Köyü ağzında geniş zaman eki yerine -Al da kullanılmıştır:

çek-el-ler (2-68)

as-al-lar (2-69)

eli(e)-y-el-ler (2-69)

daḡ-al-lar (2-69)

5. Gelecek Zaman

Gelecek zamanın kullanımı Türkiye Türkçesindeki gibidir. Eki -acaḡ / -eceh' tir. Çekim sırasında I. şahıslarda gelecek zaman ekinden sonra ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde, zaman ekinin sonundaki h' sesi y'ye; ḡ sesi ise ğ'ya dönüşür. Ayrıca ek içindeki -c sesi, çoğu zaman yerini -j sesine bırakmaktadır. Yine çekim sırasında ekin, bazı ses düşmelerine uğradığı da görülmektedir.

yıḡan-acaḡ (1-117)

tök-eje-ñ (1-118)

öl-ej-îh' (1-163)

ḡonuşdur-aja-ñ (2-64)

öldür-ejî-ñiz	(2-75)
otur-aca-m	(3-86)
annad-ajaḥ-sañ	(3-125)
oḥud-aja-m	(4-50)
söylü(e)-je-ñ	(5-37)
ver-ejeh'	(5-46)
Olumsuz şekli:	
söyle-mî-je-ñ	(1-167)
ğal-mî-jaḥ	(2-75)

b. Tasarlama Kipleri

1. Şart Kipi

Şart kipi Türkiye Türkçesi yazı dilinde olduğu gibi -sA ekiyle ifade edilir:

çeh-se-ñ	(1-65)
oḥu-sa-ñ-a'	(1-155)
de-se-ñ-e	(2-79)
döğüş-se	(3-61)
al-sa	(4-6)
de-se-m	(4-17)
Olumsuz şekli:	
ver-me-se-ler	(1-31)

2. Gereklilik Kipi

Azerbaycan Türkçesi yazı dili ve ağızları üzerine yaptığımız araştırmalarda gereklilik kipi ile ilgili aşağıda sıraladığımız hususlar tespit edilmiştir. Ancak derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır:

a. Gereklilik ifadesi üç şekildedir. Birincisi -mAll ekiyle yapılır (Buran-Alkaya, 2011: 58):

Kipin olumsuz şekli ayrıca “deyil” kelimesiyle de yapılabilmektedir:

b. İkincisi -Asl ekiyle yapılır (Buran-Alkaya, 2011: 58):

Bu kipin olumsuzu “deyil” kelimesinin üzerine şahıs ekleri getirilerek yapılır:

c. Üçüncüsü “gerek” kelimesi ve -A istek ekiyle yapılır (Buran-Alkaya, 2011: 58):

3. Emir Kipi

Emir kipinde her şahsın ayrı bir çekimi vardır. Emir kipi eki yerine kullanılan bir ek de yoktur. Derlenen metinler üzerindeki çekimler şöyledir:

geti(r)-siñ (1-79)

keç (1-149)

gèt-siñ (2-47)

tikil-siñ (2-80)

çarf-siñ (3-94)

herre (3-97)

ğalğ (4-63)

dön-süñ (4-67)

ğal-siñ (5-43)

bağ^l (5-46)

Olumsuz şekli:

ğal-ma-siñ (1-72)

de-me (1-160)

ver-me (1-176)

dey-me-siñ (2-39)

ğana-ma-siñ (2-39)

vur-mā (3-85)

ğır-ma-ñ (3-87)

ğarğa-ma (4-63)

de-me (5-23)

ğorğ-ma^l (5-33)

4. İstek Kipi

İstek kipinin eki -A'dır. Ünlüyle biten fiillerden sonra araya -y girer:

tök-e-m (1-154)

söyli(e)-y-e-m (2-26)

ağ-u-y-a-ğ (4-72)

ğalğ-a-ğ^l (4-72)

dağ-ıd-a-ğ (5-30)

Olumsuz şekli:

olmu(a)-y-a (4-28)

c. Fiillerin Birleşik Çekimi

Kuyucak Köyü ağzında birleşik çekim; rivayet, hikâye ve şart olmak üzere üç çeşittir:

1. Rivayet

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi -(y)mış, -muş ekiyle yapılır. Rivayet eki kimi kiplerin rivayet birleşik çekiminde “i-miş” şeklinde ekleşmemiş olarak da kullanılmaktadır.

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

Şimdiki Zamanın Rivayeti

biç-ir-miş (2-49)

de-y-ir-ler-miş (3-64)

çalış-ır-mış (3-69)

gel-ir-miş (3-76)

götür-ür-müş (3-81)

ğır-ı-yo-muş (3-82)

sallı(a)-y-ır-mış (3-113)

Gelecek Zamanın Rivayeti

dur-ajī-miş (2-8)

vur-acağ-mış (3-83)

Geniş Zamanın Rivayeti

salla-r-mış (3-69)

ğır-ar-mış (3-77)

al-ar-mış (3-78)

Şart Kipinin Rivayeti

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

Gereklilik Kipinin Rivayeti

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

İstek Kipinin Rivayeti

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

2. Hikâye

Fiillerin hikâye şekli -dl ekiyle yapılır. Ek, fiilin üzerine hem ayrı hem de bitişik gelebilir.

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

Şimdiki Zamanın Hikâyesi

bul-m(a)-ur-dü-ğ (1-65)

ğıl-m(a)-ır-dı-m (1-174)

tökül-ür-dü (2-46)

ğéd-ir-di-ler (2-47)

ğıl-a-mm(a)-ır-dı-ğ (2-61)

ğaynad-ır-dı-ğ (3-103)

yığ(a)-y-ır-dı-ğ (3-109)

bölü(e)-y-ür-dü-h' (4-44)

de-m(e)-ir-di-h' (4-49)

geti(r)-m(e)-ir-di (5-32)

Gelecek Zamanın Hikâyesi

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

Geniş Zamanın Hikâyesi

yap-a-mmaz-dı (1-34)

yap-ar-dı-lar (1-59)

döv-mez-di (1-127)

anlad-ar-dı (2-3)

de-ğ-er-di (3-57)

tök-er-di (3-58)

yağ-ar-dı (3-58)

ğalğ-ar-dı (3-71)

ed-er-di (3-74)

tök-er-di-h' (4-69)

Şart Kipinin Hikâyesi

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

Gereklilik Kipinin Hikâyesi

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

İstek Kipinin Hikâyesi

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

3. Şart

Şart çekimi de -(y)sA ekiyle yapılır. Ayrı ve bitişik olabilir.

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı

yıhān-mış-sa (3-44)

Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

Şimdiki Zamanın Şartı

bil-ir-señ-se (1-57)

anla-m(a)-ır-sa (5-26)

Gelecek Zamanın Şartı

gel-ejeḥ-sē (3-45)

annad-ajaḥ-sa-ñ (3-125)

Geniş Zamanın Şartı

yaz-ar-sa (1-26)

ed-er-se (1-27)

ol-ar-sā (1-28)

ol-mas(z)-sa (1-28)

gel-er-se (1-74)

ver-er-se (2-32)

ver-er-sē (4-49)

Gereklilik Kipinin Şartı

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

d. İmek Fiiliyle Yapılan İsim Çekimi

Kuyucak Köyü ağzında Türkiye Türkçesinde olduğu gibi isim çekiminin; geniş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, görülen geçmiş zaman ve şart şekli olmak üzere dört kipi vardır.

1. Geniş Zaman

İsim çekiminin (ek-fiilin) geniş zaman çekimi vardır. Bu, şimdiki zamanı da kapsar. Ek-fiilin geniş zaman biçimi, isimlerin üzerine zamir kökenli şahıs ekleri getirilerek yapılır.

	<i>Türk-üm</i>	<i>Türk-üz</i>
	<i>Türk-sün</i>	<i>Türk-sünüz</i>
	<i>Türk(tür)</i>	<i>Türk-türler</i>
torun-u-y-uğ	(2-3)	
ezāri-y-ih'	(2-3)	
irāzı-y-ığ	(2-62)	
dua-dı(r)	(2-81)	
yalan-dı(r)	(4-17)	
yaş-ı-n-dı(a)-y-am	(4-22)	
ğarı-sı-y-am	(4-61)	
garib-ēm	(5-2)	
çok-dur	(5-4)	

2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman şekli -(l)miş eki ile kurulur.

ne-y-miş (1-142)

beddua-y-miş (3-63)

3. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman şekli -(l)di yardımcı fiiliyle yapılır.

fağır-ı-dı-ğ (1-70)

söz-dü (1-166)

ey-i-di (2-62)

ğadın-ı-dı (2-63)

baba-m-ı-dı (3-73)

hardı(a)-y-dı (3-104)

yalan-dı (4-17)

yoğ-u-du (4-67)

öz-ü-dü (5-20)

insanlığ-dı (5-25)

4. Şart

yoğ-sa (1-112)

Sıfat-Fiiller

Sayı ve şahsa bağılı fiil çekimine girmeyen fakat aldığı eklerle fiilin zamanına bağılı olarak taşıdığı kavramı sıfatlaştırdığından kendisinde sıfat ve fiil niteliklerini birleştiren fiil şekillerini oluşturan eklerdir (Buran-Alkaya, 2011: 66). Kuyucak Köyü ağzındaki sıfat-fiil ekleri, Türkiye Türkçesiyle aynı olup sadece bazı fonetik farklılıklar mevcuttur.

-An: Şimdiki zaman sıfat fiilidir:

ğal-an-ı-n-ı	(1-11)
bişir-en	(1-88)
min-en-ner-den	(2-38)
géd-en	(2-70)
keç-en	(3-88)
geti(r)-mi(e)-y-en	(3-129)
ağ-an	(5-6)
dî-y-ēn	(5-7)
yaşa-y-an	(6-13)
paylaşıl-a-ma-y-an	(6-16)

-AcAk: Gelecek zaman sıfat-fiilidir:

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

-Asl: Gelecek zaman sıfat-fiilidir:

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

-dığ, -dik / -dug, -dük: Geçmiş zaman sıfat-fiilidir:

yaf-dığ-dan	(1-32)
-------------	--------

bil-dî(k)-m-i	(1-104)
ye-dî(k)-miz	(1-126)
bil-dî(k)-ñ-i	(1-156)
ğoy-dū(k)-muz	(3-12)
bil-diḥ-ler-ı̄-miz	(3-13)
bil-dî(k)-n-i	(3-14)
ğur-duğ-u-ñ	(4-12)
ğonuş-dū(k)-muz-a	(5-27)
ḫatırla-diğ-ım	(6-24)

-mAll: Gelecek zaman sıfat-fiilidir:

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

-mIş / -mUş: Geçmiş zaman sıfat-fiilidir:

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

-Ar: Gelecek zaman sıfat-fiilidir:

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

-mAz: -Ar sıfat-fiilinin olumsuzudur:

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

Zarf-Fiiller

Zarf-fiiller, cümlede yüklemın anlamını çeşitli yönlerden etkileyen, fiilden bazı eklerle yapılmış, şahıs veya zaman belirtmeyen zarf görevindeki yapılarıdır. Hem zarf hem de fiil özellikleri taşıyan kelimelerdir (Buran-Alkaya, 2011: 66). Kuyucak Köyü ağzındaki zarf-fiiller şunlardır:

-A / -I: İkilemelerde kullanılır ve birleşik fiil yapımında görev alır:

belli(e)-y-e (1-149) (ikileme)

at-a+bil-m(e)-ir-em (1-151)

de-y-i (3-39)

ol-a+bil-er (3-49)

sürün-ē (3-107) (ikileme)

ol-mu-y-a (4-28)

bağ-a-mma-dı-ğ (4-46) (birleşik fiil)

de-y-i (4-62)

ol-a+bil-ir (5-27)

paylaşıl-a-ma-y-an (6-16)

-AndA: Sıfat-fiil eki olan -An ekinin üzerine bulunma hâli ekinin getirilmesiyle oluşmuştur. Zaman işleviyle kullanılır ve Türkiye Türkçesindeki “-diğında / -diğinde; -ınca / -ince” zarf-fiillerine karşılık gelir:

géd-ende (1-24)

ol-anda (3-1)

tofla-n-anda (3-18)

de-ğ-ende (3-35)

oĥu-n-anda	(3-71)
dinni(e)-y-ende	(3-117)
ġız-anda	(3-126)
ġarġı(a)-y-anda	(4-60)
yu-y-anda	(4-76)
ġonuş-anda	(5-25)

-Ar ... -mAz: Zaman bakımından çabukluk ifade eden bir zarf-fiil ekidir:

Derlediġimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

-(y)arag, -(y)erek: Tarz bildiren bir zarf-fiil ekidir:

isde-y-erek (3-81)

-ken: Zaman işleviyle kullanılır:

Derlediġimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

-dıġca, -dikce / -dugca, dükce: Zaman işleviyle kullanılır:

Derlediġimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

-dıġda, -dikde / -dugda, -dükde: Zaman işleviyle kullanılır:

Derlediġimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

-(y)If / -(y)Uf: -Ip ekinden deġiřen bu ek (-Ip > -If) yaygın olup ekin sadece tonsuz şekli vardır:

ġırĥla-n-if	(1-119)
tofla-n-if	(1-157)
ġötür-üf	(1-176)
ġalĥ-if	(2-46)

ğıy-ıf (2-54)

söylü(e)-y-üf (4-21)

al-ıf (5-32)

götür-üf (5-46)

-(y)IncA / -(y)UncA: Zaman işleviyle kullanılır:

söyle-y-inci (1-2)

gel-inci (1-21)

géd-inci (1-25)

ver-inci (1-79)

gel-cēne (1-127) (benzer örnek)

gid-inci (2-14)

kes-cēne (3-36) (benzer örnek)

ğamlan-ıncı (3-57)

hatırlı(a)-y-ıncı (3-57)

dön-üncü (3-75)

-cag / cek: Zaman işleviyle kullanılır:

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

-mAdAn: Zaman işleviyle kullanılır:

ye-meden (1-73)

Hareket Adları (İsim-Fiiller)

Kuyucak Köyü ağzında hareket adları Türkiye Türkçesinde olduğu gibi üç çeşittir:

-(I)ş / -(U)ş:

géd-iş-iñ (1-73)

gel-iş-iñ (1-73)

davran-iş-lar-ı-mız (3-49)

yalvar-iş-i-ñ-ı (3-98)

-mag / mek: Mastar ekidir:

Götü(r)-meh' (1-64)

sağıl-mağ (1-87)

ye-meh' (1-88)

al-mağ-a (2-25)

ye-meğ-ler (2-68)

ye-meğ-ler-i (3-12)

yığa-mağ-a (3-105)

yap-mağ-a (3-105)

-mA: İş ve hareketin adını yapar:

ver-me (1-29)

gey-me-y-e (1-69)

yığan-ma (1-119)

ğaynad-ma (1-121)

ğiy-ma-sı	(3-20)
yu-ma-sı-n-a	(3-44)
yıḡa-ma-sı-n-a	(3-44)
gel-me-ñ-i	(4-28)
yol-ma	(4-44)
al-ma	(5-31)

Kelime Türleri

Zamirler

Zamir, isimlerin yerini tutan isim soylu kelime türüdür. Kuyucak Köyü ağzındaki zamirlerin büyük bölümü Türkiye Türkçesi yazı dilindeki zamirlerle aynıdır.

a. Kişi (Şahıs) Zamirleri

Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca kişi zamirleri şunlardır:

teklik	çokluk
Men	biz
Sen	siz
O	onlar

Kişi zamirlerinin hâl ekleriyle kullanımı Türkiye Türkçesinde olduğu gibidir. Sadece “ben” zamiri “men” şeklindedir.

b. Dönüşlülük Zamiri

Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca dönüşlülük zamiri “öz”dür:

men *özüm* oğumadım. (4-49)

menşüreniñ *özüdü*. (5-20)

c. İşaret Zamirleri

Varlık ve nesnelere işaret şeklinde karşılayan zamirlerdir. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca işaret zamirleri şunlardır:

ordan söküf *burıya* getirif. (1-16)

oräya toplanarıñ hepimiz. (1-164)

işde *bunnar* ceñizler. (2-22)

<i>orda</i> hıdırellez yaparıh.	(2-70)
buyursuñ <i>munnar</i> annadsıñ.	(3-50)
aħa' <i>burdaja</i> uturacam.	(3-86)
yeni gelif <i>burıya</i> .	(4-23)
<i>burda</i> yaralı çoħdu.	(4-37)
<i>bunā</i> veħlēm bulūnur mū ōf'.	(5-9)
geldi ki <i>bunnarı</i> yaħalıyım.	(5-41)

d. Belirsizlik Zamirleri

Varlık ve nesnelere belirsiz şekilde karşılayan zamirlerdir. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca belirsizlik zamirleri şunlardır:

<i>herşeyi</i> söylüyürüh'.	(1-72)
ey' <i>hepimiz</i> ölejîh'.	(1-163)
<i>birini</i> buraħdıh <i>birne</i> gêt dih'.	(2-4)
<i>biri</i> doħdur, <i>biri</i> de.	(2-31)
ğıyması <i>neyi herşeyi</i> tøkülür.	(3-20)
<i>herkezlere</i> hoş geldiñ deyir.	(3-26)
<i>bi(r)şey</i> dēceem yoħdu.	(4-41)
gêt dim <i>hepsini</i> oħutdum.	(4-50)
<i>kimse</i> çalışmır köçüf <i>hepsi</i> .	(6-3)
Sürüf <i>herkes</i> bir yandan tallasına.	(6-11)

e. Soru Zamirleri

Varlık ve nesnelere soru şeklinde karşıl原因an zamirlerdir. Kuyucak Köyü ağızında kullanılan başlıca soru zamirleri şunlardır:

<i>ne</i> deyif?	(1-46)
<i>ne</i> yapardılar.	(1-59)
<i>ne</i> deyim.	(1-72)
<i>nerden</i> ahlına getdi, sizi verdi.	(1-82)
başğa daha <i>ne</i> söyleyem?	(2-26)
dedem, <i>ne</i> deyif dedem?	(2-74)
ay yavrum, <i>ne</i> söylüyüm?	(4-9)
başğa <i>ne</i> dēceem var?	(4-21)
menim çağam <i>harda</i> ğaldı_ola?	(5-35)
ay ¹ ğız, çağam <i>harda</i> ğaldı?	(5-38)

Sıfatlar

Nesneleri çeşitli yönlerden niteler ve belirtirler. Niteleme ve belirtme olarak ikiye ayrılırlar:

a. Niteleme sıfatları

Nesnelerin niteliklerini bildirirler. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca niteleme sıfatları şunlardır:

bir <i>ıhdiyar</i> ğarı getirerih'.	(1-59)
bi(r) <i>böyüh</i> ' evi vardı.	(1-93)
bir <i>goja</i> öyde bir ğarı bir ğojuyuğ.	(2-33)
<i>güzel</i> yemeğler yaparlar.	(2-68)
<i>ğırmızı</i> ğurani meni çarfsıñ.	(3-94)
kóyuñ bir <i>böyüh</i> ' evi olur.	(3-105)
hepsiniñ <i>böyüh</i> ' derdi.	(4-19)
<i>ğayılı</i> evlat ver deyirem.	(4-55)
anañ bilmir mi <i>esgi</i> dil?	(5-22)
<i>esgi</i> ğırmana benzemir.	(6-20)

b. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları dört gruba ayrılır:

1. İşaret Sıfatları

İsimleri işaret yoluyla belirten sıfatlardır. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca işaret sıfatları şunlardır:

<i>o</i> günnerİMizi annadmıyım.	(1-84)
----------------------------------	--------

onnan <i>bu</i> çamaşırı yuyurduḡ.	(1-91)
bi(r) teh', <i>bu</i> çeşme poñarımız.	(1-95)
aj ajına <i>o</i> döğeniñ üsdünde.	(1-132)
<i>bu</i> kelimelerde bulunarıḡ.	(3-43)
<i>o</i> cenāze evine toflanarıḡ.	(3-45)
<i>bu</i> büvülerim, ablalarım.	(3-50)
<i>o</i> gilnen de ğafa yıḡıyırđıḡ.	(3-109)
<i>bu</i> ğader yeter namaz.	(4-75)
bir garibēm <i>şu</i> dünyada.	(5-2)

2. Sayı Sıfatları

Sayı sıfatları dört gruba ayrılır:

a. Asıl Sayı Sıfatları

Asıl sayı sıfatları Türkiye Türkçesi ile aynıdır. Yalnızca bazı ses farklılıkları mevcuttur. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca asıl sayı sıfatları şunlardır:

<i>iki</i> teneken unu bişiririh'.	(1-109)
<i>iki</i> arava, <i>üç</i> arava sap töküldü.	(1-127)
<i>yeddi</i> ineh' sağmışam.	(2-53)
<i>yirmi</i> kiloy_undan <i>yüz</i> dene çıḡar.	(2-86)
<i>iki</i> dene çojuḡu var_ındi.	(3-4)
<i>yirmi beş</i> sene ğamçı cıvlatdım.	(3-78)
yuvada <i>bir</i> gün durmadıñ.	(4-12)
<i>beş</i> çağamı birden götü(r)dü.	(4-35)

deyir *birce* dene olsun. (5-29)

ğırılıf *bir* lüleği esgisine benzemir. (6-8)

b. Sıra Sayı Sıfatları

Asıl sayının üzerine -(I)ncI / -(U)ncU eki getirilerek yapılır:

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

c. Kesir Sayı Sıfatları

Nesnelerin parçalarını belirtirler. Türkiye Türkçesindeki gibidir:

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

d. Üleştirme Sayı Sıfatları

Diğer Oğuz grubu lehçelerinde üleştirmenin özel eki olan -Ar şekli Kuyucak Köyü ağzında pek görülmez. Sadece bir sözde “birer” kelimesinde görülür. Ayrıca -şAr ekiyle de üleştirme sayı sıfatı yapılmaktadır:

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

3. Belirsizlik Sıfatları

İsimleri belirsiz şekilde niteleyen ya da belirten sıfatlardır. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca belirsizlik sıfatları şunlardır:

başğa ğapıya baħarıħ. (1-31)

bir iħdiyar ğarı getirerih'. (1-59)

başğa yer ğabul_etmedi. (2-7)

başğa bi(r) işimiz yoħdu. (2-27)

bir yere yığırılıħ. (3-18)

başğa ğün aħşama ğadar. (3-21)

seħsen molla *bir* yana. (4-3)

her biri *bir* yanda işde. (4-22)

bir garibēm şu dünyāda. (5-2)

aşağı poñarı ot bürŷŷf görünmŷr. (6-5)

4. Soru Sıfatları

Nesneleri soru yoluyla belirtirler. Kuyucak Kŷyŷ ağzında kullanılan başlıca soru sıfatları şunlardır:

đaş dene göz var? (1-119)

Zarflar

a. Zaman Zarfları

Hareketin olduğu zamanı bildirir. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca zaman zarfları şunlardır:

ğapılara yese <i>soñunnan</i> yapıldı.	(1-96)
<i>evelden</i> ğuyudan dolağnan çekirdih'.	(1-97)
yetmez de <i>arada arada</i> ıslıyřsañ.	(1-114)
<i>indi</i> de ğızlara değer veriller.	(1-161)
<i>zabānan</i> ğalđ çorba ye.	(2-47)
<i>öğlenneyi</i> feseliynen cacığ ğetsiñ.	(2-47)
<i>yazın</i> burda dururam.	(3-1)
rağmetlik <i>erkenden</i> ğalđardı.	(3-71)
<i>geje gündüz</i> bunnarı söylüyüf.	(4-20)
<i>cuma</i> geldi ki bunnarı yağalıyım.	(5-41)

b. Yer-Yön Zarfları

Hareketin yerini ve yönünü bildirir. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca yer-yön zarfları şunlardır:

serirdih' kilimlere <i>dışarı</i> .	(1-89)
-------------------------------------	--------

c. Nitelik (Durum) Zarfları

Bu zarflar iş ve hareketin yerine getirilme tarzını bildirir. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca nitelik (durum) zarfları şunlardır:

<i>aj ajına</i> o döđeniñ üsdünde, dön.	(1-132)
---	---------

vallaħa milleti <i>eğüsde</i> durdururdu.	(1-136)
ğonşumuz da daha <i>üsdün</i> biçirmiş.	(2-50)
orucumu da <i>başdan başa</i> tutammırdım.	(2-58)
misâfirlerimizi <i>hoş hoş</i> ağıllarır, bèle.	(3-39)
<i>sürünē sürünē</i> haydi yunağa.	(3-107)
bunnarı <i>söylüyüf söylüyüf</i> dururam.	(4-21)
beş çağamı <i>birden</i> götürdü.	(4-35)
birce dene olsun <i>ağıllı</i> olsun.	(5-29)
Sığır yolu <i>ıssız bom boş</i> ğalıf.	(6-9)

d. Miktar Zarfları

Hareketin miktarını ve derecesini bildirir. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca miktar zarfları şunlardır:

bavam <i>çoğ</i> çalışırdı.	(1-102)
<i>bol bol</i> çalışırdı.	(1-104)
<i>açcih'</i> ğamır mayalıyarsañ.	(1-112)
milledderimize <i>az az az az</i> gönderdih'.	(1-122)
azerîce <i>epey</i> ğonuşdum mu?	(2-32)
anneñ <i>heç</i> ğonuşmur mu?	(2-52)
<i>yüz dene</i> çıħar.	(2-85)
ireħmetdih' he ^l , <i>biraz</i> da sıħılıram.	(3-51)
bizi <i>çoğ</i> eylediñ.	(4-80)
<i>hiç</i> isdemirem.	(5-39)

e. Soru Zarfları

Fiilin anlamını soru yönünden etkileyen zarflardır. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca soru zarfları şunlardır:

bilirseñ maña <i>niye</i> söyledirseñ?	(1-75)
harman <i>niye</i> çalınmadı?	(1-128)
az ^l <i>niye</i> söylemirseñ bildiñi?	(1-156)
munnar <i>niye</i> buriya toflanıf söylemiller?	(1-156)
ağız ^l siz <i>niye</i> yalvarırsıñız?	(1-157)
az ^l munu <i>niye</i> söyledirseñ?	(1-172)
eye ^l <i>niye</i> cuma _ğünü geldiñ?	(1-176)
bağırdım <i>niye</i> duymadıñ?	(3-127)
<i>niye</i> gonusmursañ?	(4-66)
<i>niye</i> yoğudu?	(5-32)

Edatlar

Tek başlarına anlamları zayıf olan, hiçbir nesne ve hareketi karşılamayan anlamlı kelimelerle birlikte kullanılarak onları destekleyen, gramer vazifesi gören kelimelerdir. Ünlemler, bağlaçlar ve son çekim edatları olmak üzere üç çeşit edat bulunmaktadır (Buran-Alkaya, 2011: 70):

1. Ünlemler

His ve heyecanları ifade etmek için kullanılan kelimelerdir. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca ünlemler şunlardır:

a. Duygu Ünlemleri

Duygu ve heyecanları ifade etmek için koparak gelen ünlemlerdir. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca duygu ünlemleri şunlardır:

ōy' (1-84)

hîh' (1-139)

vayḥ' (1-139)

bala (1-151)

bōy' (1-176)

āḥ' (3-55)

vāḥ' (3-56)

biy' (3-86)

ḥā' (3-101)

ōf' (5-18)

b. Seslenme Ünlemleri

Hitap için kullanılan ünlemlerdir. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca seslenme ünlemleri şunlardır:

haydı! (1-12)

ède^l (1-46)

eye^l (1-64)

āğız^l (1-178)

ēy^l (2-52)

yā^l (2-61)

az^l (3-92)

haydi (3-107)

ay^l (4-54)

eğē^l (5-22)

c. Sorma Ünlemleri

Sorma ifade eden, soru için kullanılan ünlemlerdir. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca sorma ünlemleri şunlardır:

ağı^l (1-11)

hanı (1-33)

d. Gösterme Ünlemleri

Birini, bir şeyi göstermek için kullanılan, işaret sırasında başvurulan ünlemlerdir. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca gösterme ünlemleri şunlardır:

baḥ^l (1-21)

aḥa' (1-159)

aḥa' (2-64)

baḥ' (3-66)

aḥa' (3-86)

e. Cevap Ünlemleri

Tasdik veya onay ifade eden ünlemlerdir. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca cevap ünlemleri şunlardır:

hē' (1-15)

bē' (1-122)

yōḥ' (1-184)

hē' (2-63)

yoḥ (2-75)

hē' (3-19)

be' (3-109)

ḥī' (5-27)

yoḥ' (5-27)

2. Bağlaçlar

Kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan, bunlar arasında ilgi kuran kelimelerdir. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca bağlaçlar şunlardır:

a. Sıralama Bağlaçları

Art arda gelen unsurları, kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri birbirine bağlayan bağlaçlardır: ve, ile.

Derlediğimiz metinlerde bu duruma örnek olabilecek kullanımlara rastlanılmamıştır.

Kuyucak Köyü ağzında vasıta hâli eki yerine kullanılan -nAn bazı durumlarda bağlaç görevindedir:

feseliyenen cacıḡ (2-47) “feseli ve cacık”

b. Denkleştirme Bağlaçları

Birbirine denk olan, birbirinin yerini tutabilecek olan iki unsuru birbirine bağlayan, birbiriyle karşılaştıran bağlaçlardır. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca denkleştirme bağlaçları şunlardır:

ya' (1-41)

yā' (1-130)

c. Karşılaştırma Bağlaçları

Karşılaştırılan iki veya daha çok unsuru, dil birliğini birbirine bağlayan bağlaçlardır. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca karşılaştırma bağlaçları şunlardır:

ne ... ne (1-54)

ya ... ya (1-118)

ne ... ne (2-53)

ne ... ne (3-53)

d. Cümle Başı Bağlaçları

Cümle başı bağlaçları, cümleleri anlam bakımından birbirine bağlarlar. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca cümle başı bağlaçları şunlardır:

sanki' (2-1)

anca (2-7)

yani (3-22)

gene (3-27)

belki (3-37)

ama (3-77)

anca (4-36)

gene (4-50)

e. Sona Gelen Bağlaçlar

Bunlar kelimelerin sonuna gelerek pekiştirme işleviyle kullanılırlar. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca sona gelen bağlaçlar şunlardır:

dā' (1-2)

ki (1-13)

de (2-6)

ki (2-7)

da (3-6)

ki (3-62)

ki (4-23)

de (4-34)

de (5-25)

ki (5-41)

Kuyucak Köyü ağzında sona gelen bağlaç görevinde -kin kullanılmıştır:

deyifler kin (1-16) “ki”

ğırır kin (3-86) “ki”

deyirdi kin (4-60) “ki”

3. Son Çekim Edatları

İsim ve isim soylu kelimelerden sonra gelerek sonuna geldiği kelimeyle cümledeki diğer kelimeler arasında anlam ilişkisi kuran, gramer görevli müstakil kelimelerdir. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca son çekim edatları şunlardır:

a. Yalın ve İlgi Hâlinden Sonra Kullanılanlar

kimi (1-130) “gibi”

kimi (1-148) “gibi”

kimi (3-115) “gibi”

bile (6-6) “bile”

Kuyucak Köyü ağzında “ancak” son çekim edatı “anca” şeklinde de kullanılmıştır:

anca (1-17) “ancak”

Ayrıca Kuyucak Köyü ağzında “ile” son çekim edatıyla aynı görevde -nAn kullanılmıştır:

çojuñnan (1-15)

emriyenen (1-26)

dirgennen (1-127)

moturnan (2-26)

semâvernen (2-71)

nökerreren (3-76)

ataravasinnan (3-78)

dolaḡnan (3-111)

torpānan (4-43)

külünnen (4-73)

b. Yönelme Hâinden Sonra Kullanılanlar

aḡşama ḡadar (3-69) “kadar”

c. Ayrılma Hâinden Sonra Kullanılanlar

çorumdan beri (1-150)

ekinden başḡa (6-17)

İkilemeler

Kuyucak Köyü ağzına ait derlediğimiz metinlerde kullanılan başlıca ikilemeler şunlardır:

ey kötü (1-60)

bol bol (1-104)

çalā çalā (1-140)

heşir neşir (2-59)

sini sini (3-19)

güç ğuvvet (3-70)

geje gündüz (4-20)

beneh' beneh' (4-38)

mal melal (6-7)

bom boş (6-9)

Atasözleri

Kuyucak Köyü ağzına ait derlediğimiz metinlerde kullanılan başlıca atasözleri şunlardır:

Ġız doğurana fuĥāre başına kül. (3-67) “kız çocuğu doğuran anne şanssızdır.”

Doğdu oğlanı, büründü ağ yoręanı. (4-65) “erkek çocuğu duğuran anne şanslıdır.”

Deyimler

Kuyucak Köyü ağzına ait derlediğimiz metinlerde kullanılan başlıca deyimler şunlardır:

devlet çıĥısıñ ģaşıęıñ. (1-4) “büyük kismete kavuşmak”

ĥayır çıĥısıñ eşiyiñe. (1-5) “iyi durumla karşılaşmak”

gemide dişimi dişedim. (1-22) “kalıcı dişler çıkarmak”

èęiñize daş deymesin. (2-39) “yolunda engelle karşılaşmamak”

SONUÇ

Türk dilinin bölgesel zenginliklerini ve durumunu ortaya koyma anlamında gösterilen gayretlerin en önemlisi şüphesiz ki; Anadolu ağızları üzerine yapılan türlü çalışmalardır. Bu çalışmalara büyük önem atfetmemizde en büyük âmil insan olmuştur. Çünkü insan; sözlü ve edebî verimlerin temel kaynağıdır. Kaynak olmakla birlikte aynı zamanda bir dil ve kültür taşıyıcısıdır. Konuyu bu cihetiyle ele aldığımızda; ağız çalışmalarının aciliyet gerektiren bir durum arz ettiği de ortadadır.

Ayrıca dil bilgisi alanında yapılan çalışmalar arasında önemli bir yeri olan ağız çalışmaları, ülkemizde geç başlamış ve hâlâ tam olarak bitirilememiştir. Bu alandaki çalışmalar devam etmektedir. İşte söz konusu bu çalışmalar tamamlandığında; Türkçemizin tarihî gelişimi, değişimi, değişim yönleri ve yayılma alanları gibi daha birçok konu sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilecektir. Muhakkak ki bu çalışmalar, Türkçenin eksik kalmış olan ağız atlası için de önemli bir katkı sağlayacaktır.

Ortaya koymaya çalıştığımız bu ağız incelemesi, aynı zamanda, içerisinde kültürel bir yapıyı da barındırmaktadır. Zaten dil denen mucizevî olgunun, kültür adını verdiğimiz başka bir olgunun da taşıyıcısı olduğu bir gerçektir. Durumu bu yönüyle ele aldığımızda; ağızla ilgili yapılan çalışmaların, sadece ses ve şekil bilgisi incelemelerini içermediğine, aynı zamanda bu çalışmaların folklorik bir değerinin de olduğu ortadadır. Dolayısıyla ağız incelemelerinin böyle bir değerinin olması, ne derece önemli bir görev üstlendiğinin de işaretidir.

Bütün bunlara bakarak, ağız çalışmalarının, temelde bir dil incelemesi olmakla beraber, bu çalışmaların, aynı zamanda modernleşmenin tetiklediği kültürel erozyonun da önüne geçtiğini söyleyebiliriz. Bu anlamda; yapmaya çalıştığımız ağız incelemesinin, Türk Kültürü için de önemli bir kazanım olacağı inancındayız.

Çalışma konumuz olan Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü ağız incelemesi sonunda tespit ettiğimiz ve özellikle Türkiye Türkçesinden farklı olarak gördüğümüz hususlar üzerinde ayrı ayrı durmak, çalışmamızın daha iyi anlaşılabilmesi açısından da faydalı olacaktır.

Ses Bilgisi:

1. Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü ağzında yazı dilimizdeki a, e, ı, i, o, ö, u ve ü temel ünlüleri yanında bir takım ses hadiseleri neticesinde ortaya çıkan ve bu temel ünlülerden çeşitli sebeplerle gelişen; ā, ă, á, ē, ě, è, è, ě, ī, ĭ, î, į, ō, ó, ō, ū, ů, ú, ū ve ů ünlüleri bulunmaktadır. Söz konusu bu ünlüler, yazı dilinde bulunmayan ünlülerdir.

2. Kuyucak Köyü ağzında ayrıca ă, ě, ĭ, į, ů ve ů kısa ünlüleri vardır.

3. Kuyucak Köyü ağzında ā, ē, ī, î, ō, ō, ū ve ū uzun ünlüleri mevcuttur. Derlediğimiz metinlerde, uzun ünlüler konusuna örnek olabilecek sözcükler, aşağıda verilmiştir:

dōnsüñ	(1-48)
şāmil	(1-137)
ziyāfet	(2-68)
öldürejîñiz	(2-75)
sōna	(3-3)
çojūmuz	(3-27)
savānan	(4-44)
verersē	(4-49)
gōnūl	(5-3)
issiz	(6-9)

4. Kuyucak Köyü ağzında tespit ettiğimiz ikiz ünlü örnekleri şunlardır:

ma <u>ā</u> ndisi	(2-28)	baba <u>ā</u> nnemiz	(3-57)
in <u>ş</u> aat	(3-6)	dē <u>ç</u> em	(4-21)

5. Kuyucak Köyü ağızında Arapça, Farsça gibi dillerden alınan kelimelerin birçoğu ünlü uyumuna uydurulmuştur:

ireḥmetdih' (1-2)

dene (1-119)

ayşa (2-18)

mapıs (2-75)

emelelennen (3-74)

ebdes (3-78)

maḥnı (4-30)

vaḥdında (4-41)

menşüre (5-34)

haydı' (5-34)

6. Kuyucak Köyü ağızında bazı Türkçe ve alıntı kelimelerde görülen incelleme, uyumu bozmuştur:

ğader (1-87) "kadar"

sanki' (2-1)

muḥteri (3-27)

ğader (4-46) "kadar"

dāhî (5-4)

hāni (5-12)

maḥsül (6-17)

7. Ayrıca Kuyucak Köyü ağzında “ile” son çekim edatıyla aynı görevde -nAn kullanılmıştır. Söz konusu bu ek kalınlık-incelik uyumuna büyük ölçüde uymuştur:

(Bu durum, -nAn eki bağlamında ayrılma hâli eki ile vasıta hâli eki için de geçerlidir.)

çojuḥnan	(1-16)
emriyner	(1-27)
dirgennen	(1-125)
moturnan	(2-26)
semāvernen	(2-70)
nökerreren	(3-76)
ataravasinnan	(3-78)
dolaḥnan	(3-111)
torpānan	(4-43)
külünner	(4-73)

8. Kuyucak Köyü ağzında dil benzeşmesi olayı oldukça kuvvetli olduğu hâlde, bazı durumlarda uyum bozukluğu görülmektedir. Uyum bozulmasının başlıca sebebi, bazı ünsüzlerin yanlarındaki ünlüleri inceltme veya kalınlaştırma etkisine sahip olmalarıdır. Kuyucak Köyü ağzında ünlü kalınlaşması örnekleri çok yoğun olmayıp daha çok incelme yönünde bir temayül görülmektedir.

Bu anlamda Kuyucak Köyü ağzında nazal n (ñ) sesinin kendisinden sonraki ünlüyü kalınlaştırması, uyumu bozmuştur:

göñulları (1-27)

9. Türkiye Türkçesi yazı dilinde uyuma girmeyen bazı Türkçe ve yabancı asıllı kelimeler Kuyucak Köyü ağzında uyuma girerler:

ireḥmetdih' (1-2)

dene	(1-119)
ayşā	(2-18)
mapıs	(2-75)
emelelernen	(3-74)
ebdes	(3-78)
maḥnı	(4-30)
vaḥdında	(4-41)
menşüre	(5-34)
haydı'	(5-34)

10. Kuyucak Köyü ağızı, düzlük-yuvarlaklık uyumu bakımından sağlam bir yapıya sahip olmasına rağmen bazı kelimelerde bu uyumun bozulduğu da görülmektedir. Örneğin, -y sesinin kendisinden önceki ünlüyü daraltması, uyumu bozmuştur:

burıya	(1-18)
söyliyem	(1-26)
burıya	(4-23)

11. Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak köyü ağızında yazı dilimizdeki b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y ve z temel ünsüzleri yanında bir takım ses hadiseleri neticesinde ortaya çıkan ve bu temel ünsüzlerden çeşitli sebeplerle gelişen ünsüzlere de rastlanmaktadır. Söz konusu yazı dilinde bulunmayan bu ünsüzler; ğ, h', ħ, ḥ ve ñ ünsüzleridir.

12. İkiz ünsüz (ünsüz ikizleşmesi), kelime içindeki tek ünsüzün yanında, ikinci bir ünsüzün türemesi olayıdır. Kuyucak Köyü ağızında ikiz ünsüzlerin örnekleri de boldur:

yapammazdı	(1-34)
yeddi	(1-65)

güççüh' (2-29)

tutammırdım (2-58)

ğılammırdıı (2-61)

ğuççüyü (3-6)

ellesiñ (3-62)

birriniñ (3-72)

eşşēnen (3-92)

baııammadıı (4-46)

13. Ünsüz benzeşmesi, bir ünsüzün kendisine komşu olan veya olmayan herhangi bir ünsüze tesir ederek, onu çeşitli yönlerden, tamamen veya kısmen kendisine benzeştirmesidir. Kuyucak Köyü ağzında ünsüz benzeşmesinin örnekleri de boldur:

sennen (1-11)

ıızmekerrer (1-142)

minennerden (2-38)

çekeller (2-68)

nökerreren (3-76)

sonna (3-82)

bunnarı (4-21)

onnarı (4-36)

ölmesseñ (5-33)

tallalarda (6-3)

14. Kuyucak Köyü ağzında bazı ön ses b'ler m'dir:

minirih'	(1-132)	munu	(1-173)
minennerden	(2-38)	mende	(2-63)
menden	(3-24)	munuñ	(3-24)
men	(4-60)	maña	(4-79)
menim	(5-35)	munnarı	(5-44)

15. Türkiye Türkçesinde özellikle gelecek zaman eki içinde bulunan c sesi genel anlamda Kuyucak Köyü ağzında j olur:

tök-eje-ñ	(1-118)	öl-ej-îh'	(1-163)
söyle-mî-je-ñ	(1-167)	gonuşdur-aja-ñ	(2-64)
öldür-ejî-ñiz	(2-75)	gal-mî-ja-ğ	(2-76)
annad-ajağ-sañ	(3-125)	oğud-aja-m	(4-50)
söylü(e)-je-ñ	(5-37)	ver-ejeh'	(5-46)

16. Türkiye Türkçesinde bazı kelimelerin ön sesindeki d Kuyucak köyü ağzında t olur:

tökürdüh'	(1-61)	töküñ	(1-80)
tökürdüh'	(1-91)	tökejeñ	(1-118)
tökem	(1-153)	tikilsîñ	(2-80)
tökerdi	(3-58)	tiğdiñ	(4-10)
tökejeñ	(5-43)	tökülmür	(6-19)

17. Türkiye Türkçesinde bazı kelimelerin ön sesindeki g Kuyucak köyü ağzında k olur:

keşdim	(1-64)	keç	(1-149)
--------	--------	-----	---------

keşdim	(2-79)	keçen	(3-54)
keçen	(3-88)	keşmiş	(3-89)
köçümüz	(4-67)	keşdi	(4-80)
keçir	(4-82)	köçüf	(6-3)

18. Kuyucak Köyü ağzında bir ve birden fazla heceli kelimelerin sonundaki bütün ince k sesleri h' olur:

gèdejeh'	(1-142)	ölejîh'	(1-163)
gét dih'	(2-4)	güççüh'	(2-29)
gèderih'	(3-41)	beħliyerih'	(3-46)
böyüh'	(4-19)	tökerdih'	(4-69)
besicilih'	(5-39)	verejeh'	(5-46)

19. Kuyucak Köyü ağzında birden fazla heceli bazı kelimelerin ortasındaki ince k sesleri ħ olur:

çeħseñ	(1-65)
çeħdih'	(1-88)
çöreħnen	(2-71)
böreħnen	(2-71)
yemeħleri	(3-11)
beħliyerih'	(3-46)
seħsen	(4-2)
irezilliħnen	(4-46)
şehli	(6-1)

kermelişlerde (6-22)

20. Kuyucak Köyü ağzında kelime başındaki bütün kalın ƣ sesleri ğ olur:

ğilmırdım (1-174)

ğaçajam (1-181)

ğonuşdurajañ (2-64)

ğalmıjağ (2-76)

ğoydūmuz (3-12)

ğuvvet (3-70)

ğader (4-46)

ğalğ (4-63)

ğorğma' (5-33)

ğoja (6-12)

21. Kuyucak Köyü ağzında bir ve birden fazla heceli kelimelerin sonundaki ve birden fazla heceli kelimelerin içindeki bütün kalın ƣ sesleri ħ olur:

çalğıyırdığ (1-67)

yunağlığ (1-92)

burağdığ (2-4)

ğalmıjağ (2-76)

oğuyarığ (3-44)

yığıyırdığ (3-109)

bağmadığ (4-42)

toğuduğ (4-42)

insanlığdı (5-25)

çojuğ (6-21)

22. Türkiye Türkçesinde bazı kelimelerin ön sesindeki p Kuyucak Köyü ağzında b olur:

bişirrih' (1-108)

bişirerseñ (1-113)

bişirdi (2-44)

bişimişem (2-53)

bişirer (3-47)

23. Türkiye Türkçesinde bazı kelimelerin ortasında ve sonunda yer alan v Kuyucak Köyü ağzında y olur:

(Bu değişimde, e > ö ünlü değişiminin de rolü olduğunu düşünebiliriz.)

cöyüz (2-21)

öye (3-67)

öyü (3-87)

24. Türkiye Türkçesinde d ve t ile başlayabilen ekler Kuyucak Köyü ağzında sadece d ile başlar:

gétdim (1-1)

keşdim (1-64)

yapdığ (2-5)

ğonuşdurajañ (2-64)

ğalabalığda (3-21)

toprağdan	(3-109)
tiđdiñ	(4-10)
oğutduğ	(4-20)
çokdur	(5-4)
bağdım	(6-4)

25. Kuyucak Köyü ağzında kelime ortasında birbirini takip eden iki tonsuz ünsüzden ikincisi tonlu söylenir:

yafdığdan	(1-32)
açcih'	(1-112)
başğa	(2-7)
yasdığ	(2-21)
yufğaları	(3-16)
esgi	(3-101)
başğa	(4-21)
bosdanı	(4-33)
isdemirem	(5-39)
üsdünde	(6-18)

26. Kuyucak Köyü ağzında kelime sonunda b, c, d, g sesleri bulunabilir. Bu durum Arapça ve Farsça kelimelerde olduğu gibi bazı Türkçe kelimelerin sonunda da olabilir:

nasib	(1-27)
ğarammed	(1-103)

eved	(2-3)
mecid	(2-10)
dörd	(3-2)
ğıymed	(3-66)
annad	(3-101)
dörd	(4-14)
gèd	(4-48)
güd	(4-48)

27. Türkiye Türkçesinde bazı kelimelerin başındaki y sesi Kuyucak Köyü ağzında bulunmaz:

itîñiz	(1-28)
üzüh'	(1-30)

28. Kuyucak Köyü ağzında yer değiştirme (göçüşme) olayı da görülür:

torpağdan	(1-95)
arvatdar	(1-131)
torpağ	(4-54)

29. Ünsüz uyumu; kelime içerisinde ve ekleme sırasında kullanılan ünsüzlerin tonluluk-tonsuzluk bakımından gösterdiği uyumdur. Kuyucak Köyü ağzında ünsüz uyumu Türkiye Türkçesinde olduğu gibi sağlam değildir:

yafdıhdan	(1-32)
açcih'	(1-112)
başğa	(2-7)

yasdıĥ	(2-21)
yufġaları	(3-16)
esgi	(3-101)
bařġa	(4-21)
bosdanı	(4-33)
isdemirem	(5-39)
üsdünde	(6-18)

Bu anlamda; Kuyucak Köyü aġzında bildirme eki (-dIr), bulunma hâli eki (-dA), ayrılma hali eki (-dAn), görülen geçmiş zaman eki (-dI), zarf-fiil eki (-Ip > -If) gibi ekler tek şekilli olduġu için bu uyum (ünsüz uyumu) bozulur:

ġetdim	(1-1)
keşdim	(1-64)
yapdıĥ	(2-5)
ġonuřdurajañ	(2-64)
ġalabalıĥda	(3-21)
topraĥdan	(3-109)
tiĥdiñ	(4-10)
oĥutduĥ	(4-20)
çokdur	(5-4)
baĥdım	(6-4)

Şekil Bilgisi:

1. Kuyucak Köyü ağzında çokluk eki -lAr bazı kelimelerde ünsüz benzeşmesine uğrayarak -nAr olmuştur:

günnerİMizi (1-84)

devirenner (1-100)

bunnar (2-22)

minennerden (2-38)

oğlannarım (3-4)

gelinnerdi (3-96)

onnarı (4-36)

torunnara (4-53)

bunnarı (5-41)

munnarı (5-44)

2. Kuyucak Köyü ağzında çokluk eki -lAr yerine birkaç kelimedede de -dEr kullanılmıştır:

gözderime (1-78)

milletderimize (1-122)

arvatdar (1-132)

kömüşderimiz (1-146)

armiddār (2-46)

gözderime (4-54)

3. Kuyucak Köyü ağzında çokluk eki -IAr bir kelimedede -rer olmuştur:

hızmekerrer (1-142) nökerrenen (3-76)

4. Kuyucak Köyü ağzında ilgi hâli eki yerine birkaç kelimedede -eñ kullanılmıştır:

dedeğëñ sözü (1-136) “(senin) dedenin sözü”

ineyëñ yağı (1-147) “ineğin yağı”

5. Kuyucak Köyü ağzında bulunma hâli eki tek şekilli olup -dA’dır:

altında (1-77)

üsdünde (1-132)

kóyda (2-18)

vağdında (2-61)

ağziñda (3-37)

burdaja (3-86)

üsdümde (4-4)

beşih'de (4-45)

ağlıñda (5-43)

ojağında (6-14)

6. Kuyucak Köyü ağzında bulunma hâli eki, -y sesinin kendisinden önceki ünlüyü daraltması sonucu birkaç kelimedede -dı şeklindedir:

yaşındıyam (2-13)

yaşındıyam (4-22)

7. Kuyucak Köyü ağzında ayrılma hâli eki de tek şekilli olup -dAn’dır:

dehnedan (1-51)

torpağdan	(1-95)
ilisdirden	(1-118)
minenlerden	(2-38)
elinden	(2-58)
ğurvanımızdan	(3-37)
nennilerinden	(3-100)
hayatınızdan	(3-101)
başıñdan	(5-43)
olüğundan	(6-7)

8. Kuyucak Köyü ağzında sonu m ve n üsüzleri ile biten kelimelerden sonra ayrılma hâli eki bazen -nAn'dır:

onnan	(1-2)
sennen	(1-11)
soñunnan	(1-96)
onnan	(2-5)
çöreñnen	(2-71)
böreñnen	(2-71)
onnan	(3-12)
ömrümnen	(3-54)
ilisdirmen	(5-43)

9. Kuyucak Köyü ağzında vasıta hâli eki yerine -IA ekinin -n ile genişletilmiş şekli -nAn kullanılmıştır:

dolaḡnan	(1-97)
dirgennen	(1-128)
ataravasıynan	(1-143)
moturnan	(2-26)
ġatırnan	(2-27)
nökerrernen	(3-76)
ataravasınnan	(3-78)
eşşēnen	(3-92)
torpānan	(4-43)
külünnen	(4-73)

10. Kuyucak Köyü ağzında vasıta hâli eki yerine kullanılan -nAn bazı durumlarda bağlaç görevindedir:

feseliynen cacıḡ (2-47) “feseli ve cacık”

11. Kuyucak Köyü ağzında eşitlik hâli eki -cA’dır. Ekin Türkiye Türkçesinden farkı tonsuz şekillerinin bulunmamasıdır:

evelce	(1-94)
eyce	(1-136)
olasıca	(5-25)
birce	(5-29)

12. Kuyucak Köyü ağzında öğrenilen/duyulan geçmiş zaman -If / -Uf ekiyle de yapılır. Ancak I. şahıslar bu eki almaz:

ğal-ıf (1-16)

de-y-if (1-46)

gel-if (2-1)

ed-if (3-89)

getir-if-ler (3-125)

vur-uf-lar (4-24)

döy-üf (4-39)

bağ-if (4-61)

köç-üf (6-3)

yılıl-if (6-15)

13. Kuyucak Köyü ağzında -miş, -mUş ve -If, -Uf ekleriyle yapılan bu çekimler Türkiye Türkçesindeki gibi sadece -miş, -mUş anlamını vermezler; bu ekler bazen görülen geçmiş zaman (-DI) anlamını da verirler:

gelmişem "gelmişim" veya "geldim" anlamında;

gelmişsen ve gelifsen de "gelmişsin" veya "geldin" anlamındadır.

14. Kuyucak Köyü ağzında görülen/bilinen geçmiş zaman Türkiye Türkçesinde olduğu gibi -di ekiyle yapılır. Ancak ekin tonsuz şekli yoktur:

çeh-di-h' (1-88)

götü(r)-dü (1-141)

burah-di-h (2-4)

keş-di-m (2-79)

yāri-dı-m (3-52)

de-di-m (3-55)

tiḥ-di-ñ (4-10)

götü(r)-dü (4-35)

gét-di (5-24)

baḥ-dı-m (6-4)

15. Kuyucak Köyü ağzında şimdiki zaman eki -r, -lr ve -Ur'dur. Ünlüyle biten fiillerden sonra araya -y ünsüzü gelir:

géd-ir-ih' (1-25)

bişir-ır-ih' (1-183)

eli(e)-y-ır-ih' (2-34)

de-y-ir-señ (2-79)

yaşı(a)-y-ır (3-5)

dinni(e)-y-ir (3-115)

de-y-ır-em (4-18)

ğarḡı(a)-y-ır-sañ (4-62)

tanı-y-ır-ıḡ (5-21)

söylü(e)-y-ür (5-44)

16. Kuyucak Köyü ağzında şimdiki zaman eki -r, -lr ve -Ur yerine ayrıca bu ekin ünsüz benzeşmesine uğramış şekli olan -ll ve -Ul kullanılmıştır:

ver-ll-ler (1-27)

de-y-ll-ler (1-28)

söyle-m(e)-il-ler	(1-157)
ger-il-ler	(2-71)
gel-il-ler	(3-9)
ye-y-il-ler	(3-15)
buluş-ul-lar	(3-25)
muhabbeddeş-il-ler	(3-25)
tanış-ıl-lar	(3-25)

17. Kuyucak Köyü ağzında şimdiki zaman eki yerine az da olsa -yo da kullanılmıştır. Bu durum Kuyucak Köyü ağzının, bulunduğu bölgenin dil özelliklerinden veya yazı dilinden etkilenmiş olduğunu gösterir:

getir-i-yo-ñuz	(1-101)
gonuş-u-yo-ğ	(2-3)

18. Kuyucak Köyü ağzında geniş zaman eki genel anlamda -Ar'dır:

isdi(e)-y-er-ih'	(1-32)
mayalı(a)-y-ar-sañ	(1-112)
bişir-er-señ	(1-113)
ğıl-a+bil-er	(2-60)
ye-ğ-er	(2-71)
géd-er-ih'	(3-41)
beħli(e)-y-er-ih'	(3-46)
baħıl-ar	(4-47)
ğılın-ar	(4-76)

gül-er (5-27)

19. Kuyucak Köyü ağzında geniş zaman eki yerine az da olsa -r, -lr ve -Ur da kullanılmıştır. Bu durum Kuyucak Köyü ağzının, bulunduğu bölgenin dil özelliklerinden veya yazı dilinden etkilenmiş olduğunu gösterir:

ağilla-r-ıh (3-39)

durūl-ur (5-6)

yorūl-ur (5-7)

bulūn-ur (5-9)

ol-a+bil-ir (5-27)

20. Kuyucak Köyü ağzında geniş zaman eki yerine -Al da kullanılmıştır:

çek-el-ler (2-68)

as-al-lar (2-69)

eli(e)-y-el-ler (2-69)

daḥ-al-lar (2-69)

21. Gelecek zamanın kullanımı Türkiye Türkçesindeki gibidir. Eki -acaḥ / -eceph' tir. Çekim sırasında I. şahıslarda gelecek zaman ekinden sonra ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde, zaman ekinin sonundaki h' sesi y'ye; ḥ sesi ise ğ'ya dönüşür. Ayrıca ek içindeki -c sesi, çoğu zaman yerini -j sesine bırakmaktadır. Yine çekim sırasında ekin, bazı ses düşmelerine uğradığı da görülmektedir:

yıḥan-acaḥ (1-117)

tök-eje-ñ (1-118)

öl-ej-îh' (1-163)

ḡonuşdur-aja-ñ (2-64)

öldür-ejî-ñiz	(2-75)
otur-aca-m	(3-86)
annad-ajaḥ-sañ	(3-125)
oḥud-aja-m	(4-50)
söylü(e)-je-ñ	(5-37)
ver-ejeh'	(5-46)

22. Kuyucak Köyü ağzında sıkça kullanılan -AndA zarf-fiil eki; sıfat-fiil eki olan -An ekinin üzerine bulunma hâli ekinin getirilmesiyle oluşmuştur. Zaman işleviyle kullanılır ve Türkiye Türkçesindeki “-diğında / -diğinde; -ınca / -ince” zarf-fiillerine karşılık gelir:

géd-ende	(1-24)
ol-anda	(3-1)
toflan-anda	(3-18)
de-ğ-ende	(3-35)
oḥun-anda	(3-71)
dinni(e)-y-ende	(3-117)
gız-anda	(3-126)
ğarğı(a)-y-anda	(4-60)
yu-y-anda	(4-76)
gonuş-anda	(5-25)

23. Kuyucak Köyü ağzında sıkça kullanılan zarf-fiil eki -(y)If / -(y)Uf'tur. -Ip ekinden değişen bu ek (-Ip > -If) yaygın olup ekin sadece tonsuz şekli vardır:

gırḥla-n-if	(1-119)
-------------	---------

tofla-n-ıf (1-157)

götür-üf (1-176)

ğalğ-ıf (2-46)

ğıy-ıf (2-54)

söylü(e)-y-üf (4-21)

al-ıf (5-32)

götür-üf (5-46)

24. Kuyucak Köyü ağzında kişi zamirleri şunlardır:

teklik	çokluk
Men	biz
Sen	siz
O	onlar

Kişi zamirlerinin hâl ekleriyle kullanımı Türkiye Türkçesinde olduğu gibidir. Sadece “ben” zamiri “men” şeklindedir.

25. Kuyucak Köyü ağzında kullanılan başlıca dönüşlülük zamiri ise “öz”dür:

men *özüm* oğumadım. (4-49)

menşüreniñ *özüdü*. (5-20)

26. Kuyucak Köyü ağzında sona gelen bağlaç görevinde -kin kullanılmıştır:

deyifler kin (1-16) “ki”

ğırır kin (3-86) “ki”

deyirdi kin (4-60) “ki”

27. Ayrıca Kuyucak Köyü ağzında “ile” son çekim edatıyla aynı görevde -nAn kullanılmıştır:

çojuḥnan	(1-15)
emriyner	(1-26)
dirgennen	(1-127)
moturnan	(2-26)
semāvernen	(2-71)
nökerreren	(3-76)
ataravasinnan	(3-78)
dolaḥnan	(3-111)
torpānan	(4-43)
külünner	(4-73)

Yukarıda sıraladığımız hususlara bakarak diyebiliriz ki; Çorum ili Mecitözü ilçesi Kuyucak Köyü ağzı, zaman zaman bulunduğu bölgenin dil özelliklerinden veya yazı dilinden etkilenmiş olsa da Azeri ağız özelliklerini devam ettirmektedir.

Sonuç olarak; çalışmamızın önsözünde de belirttiğimiz gibi biz ağızla ilgili incelemelerin salt ses ve şekil bilgisi çalışmalarını ihtiva etmediğine, aynı zamanda folklorik bir değeri de olması gerektiğine inanmaktayız. Bu anlayıştan yola çıkarak, derlediğimiz metinlerde unutulmaya yüz tutmuş çeşitli konularla ilgili kayıtları kullanarak bu derlemenin Türk Halk kültürüne büyük bir katkı sağlayacağını düşünüyoruz.

KAYNAKÇA

- AKÇA, Hakan (2012), *Ankara İli Ağızları (İnceleme, Metinler, Dizin)*, TKAE Yayınları, Ankara.
- AKDOĞAN, Yaşar (1999), *Azerbaycan Türkçesi'nden Türkiye Türkçesi'ne Büyük Sözlük*, Deniz Kitabevi.
- AKSAN, Doğan (2000), *Türkçenin Söz Varlığı*, Engin Yayınevi, Ankara.
- ALTAYLI, Seyfettin (1994), *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü I-II*, MEB Yayınları, İstanbul.
- ALTAYLI Yasemin - ALTAYLI Alpertunga, *Azerbaycan, Türkiye Türkçesi Ortak Kelimeler Sözlüğü*, Tiydem Yayıncılık.
- BANGUOĞLU, Tahsin (1974), *Türkçenin Grameri*, Baha Matbaası, İstanbul.
- BEHBUTOV, Sefi (1999), *Azerbaycan Dialektoloji Lügati*, Cilt-II, TDK Yayınları, Ankara.
- BİLGEGİL, Kaya, *Türkçe Dilbilgisi*, Dergâh Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- BURAN, Ahmet (1997), *Keban Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- BURAN Ahmet-ALKAYA Ercan (2011), *Çağdaş Türk Yazı Dilleri-I*, AÖF Yayınları, Eskişehir.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1995), *Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler*, II. baskı, Ankara.
- DEMİR, Nurettin (2012), *Türkçe Ağız Araştırmalarında Bazı Yöntem Sorunları*, Diyalektolog Ağız Araştırmaları Dergisi, Afyon.
- EMRE, A. Cevat (1995), *Türk Dilbilgisi*, TDK Yayınları, İstanbul.
- ERCİLASUN, A. BİCAN (1999), *Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri*, Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, TDK Yayınları Ankara.
- ERCİLASUN, A. Bican (2007), *Türk Lehçeleri Grameri*, Akçağ Yayınları.
- ERCİLASUN, A. Bican (2002), *Kars İli Ağızları, Ses Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara.
- ERGİN, Muharrem (1962), *Türk Dil Bilgisi*, İÜEF Yayınları, İstanbul.
- ERGİN, Muharrem (1981), *Azeri Türkçesi*, Ebru Yayınları, İstanbul.
- ERGİN, Muharrem (2001), *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul.

- GEMALMAZ, Efrasiyap (1995), *Erzurum İli Ağızları, İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler I, II, III*, II. Baskı, Ankara.
- GENCAN, T. Nejat (1975), *Dilbilgisi*, TDK Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.
- GÖKDAĞ, B. Atsız (2006), *Salmas Ağı Güney Azerbaycan Türkçesi Üzerine Bir İnceleme*, Karam Yayınları, Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer (1988), *Kütahya ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer – ALKAYA Ercan (2003), *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyoğrafyası*, Akçağ yayınları, Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer - BURAN Ahmet (1994), *Elazığ Yöresi Ağızlarından Derlemeler I*, Ankara.
- GÜLSEVİN, Gürer (2002), *Uşak İli Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- GÜNEŞ, Bahadır (2012), AKÇA, Hakan (2012), *“Ankara İli Ağızları (İnceleme, Metinler, Dizin), Eser Üzerine (tanıtma)*, TKAE Yayınları, Ankara.
- HACALOĞLU, R. A. (1992), *Azeri Türkçesi Dil Kılavuzu*, Ankara.
- HATİPOĞLU, Vecihe (1972), *Türkçenin Sözdizimi*, TDK Yayınları, Ankara.
- KARAAĞAÇ, Günay (2011), *Türkçenin Dil Bilgisi*, Akçağ yayınları, Ankara.
- KARAAĞAÇ Günay - AÇIKGÖZ Halil , *Azerbaycan Bayatıları*, Ankara.
- KARAHAN, Leyla (1996), *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yayınları, Ankara.
- KARAHAN, Leyla (1999), *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ yayınları, 6. Baskı, Ankara.
- KARAMAN, Erdal, *Azerbaycan Ağızları Üzerine Bir Deneme*, Qafqaz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bakü/Azerbaycan.
- KARTALLIOĞLU, Yavuz - YILDIRIM Hüseyin (Editör: Ercilasun, A. Bican) (2007), *‘Azerbaycan Türkçesi’ Türk Lehçeleri Grameri*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KEMALOĞLU, Muhammet (2012), *Terekeme-Karapapak Türkleri Yerleşim Alanları*, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Sayı 1/3, Türkiye.
- KOMİSYON (1992), *Azerbaycan Dialektoloji Lügati*, Cilt-I, TDK Yayınları, Ankara.

KOMİSYON (1991), *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

KOMİSYON (2008), *Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.

KOMİSYON (2012), *Yazım Kılavuzu*, TDK Yayınları, Ankara

KORKMAZ, Zeynep (1994), *Bartın ve Yöresi Ağzları*, Ankara.

KORKMAZ, Zeynep (1994), *Güney-Batı Anadolu Ağzları Ses Bilgisi (Fonetik)*, II. baskı Ankara.

KORKMAZ, Zeynep (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara.

KORKMAZ, Zeynep (1994), *Nevşehir ve Yöresi Ağzları*, II. baskı, Ankara.

OLCAY, Selahattin (1995), *Erzurum Ağzı, İnceleme-Derleme-Sözlük*, Ankara.

ÖZDEN, Muharrem (2009), *Bilecik İli Ağzı İncelemesi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Edirne.

PEKAAÇAR, Çetin-GÜNER DİLEK Figen (2008), *Uluslararası Fonetik Alfabe ve Türkiye’de Ağzı Araştırmaları*, Türkiye Türkçesi Ağzı Araştırmaları Çalıştayı, TDK Yayınları, Şanlıurfa.

RZAYEV, Anar (2005), Çeviren: Acaloğlu Arif, *Azerbaycan Türkçesinin Söz Varlığı*, Akçağ Yayınları, I. Basım, Ankara.

SARAY, Mehmet (1993), *Azerbaycan Türkleri Tarihi*, İstanbul.

TURAN, Zikri, *Artvin İli Yusufeli İlçesi Uşhum Köyü Ağzı*, TDK Yayınları, Ankara.

YILDIZ, Muharrem (2012), *Karapapak (Terekeme) Türkleri*, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

YILMAZ, Salih (2007), *Karapapak (Terekeme) Türkleri*, Ankara.

ZEYNALOV, Ferhad (1993), (Türkiye Türkçesi: Gedikli, Yusuf), *Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi*, Cem Yayınları, İstanbul.

İnternet Kaynakları

<http://www.devletarsivleri.gov.tr/>

<http://www.karapapak.com.tr/>

<http://www.mecitozu.gov.tr/>

<http://www.mecitozukuyucak.com.tr/>

METİNLER

-1-

Anlatan : Hatice Taşkın

Yaş : 70

Derleme yeri : Kuyucak Köyü

Ninniler

Hatice Taşgın¹, yetmiş yaşına girdim. Atmışı gétdim, yetmişe girdim. Azerice söylüyürem dā¹. Onnan sōna çojuhlara layla söyleyinci, layla deyim, he¹. İreħmetdih¹ abam söylerdi:

Layla çaldım beşiyiñe

Devlet çıħsıñ ğaşığıñña

5 Hıyır çıħsıñ eşiyiñe

Balam_ay¹ layla

Ondan bir daha varıdı:

Balamıñ balasını alım

Ağrısını balasını alım

10 Balam_ay¹ layla

Bir neydi_ ağı¹, unuttum. Vallah unuttum ğalanıñı. Balam_ay¹ layla de, herif sennen ğaba laf isdiyır. Aşa büvü haydı! Bilmirem ki onnarı.

Köy Tarihi ve Sülaleler

15 Eyip dedem gelmiş, Mecidözüne yerleşmiş. Sultan ebem, Sultan nenem; ordan dörd dene çojuhnan ögsüz ğalmış. Hē¹ yap, ev yap, ev yapıf. Ordan dörd dene çojuh, ğojası ölüf, evsiz ğalıf. Ordan sökuf burıya getirif. Bizimkilere deyifler kin; sizi Amasya'da, sizi

anca deyifler haramı deresi ğabül _ edēr, siz gēdiñ, orda keçi güdüñ, ne güzel. Onnan sōna daha ne deyim, burıya işde haramı deresi deyifler. Bizimkiler burıya yerleşif.

Kóyda sülale; Sarılar var, Omarrılar var, Ğarammeddiler var.

20 Selim[!], deĝemiziñ deĝesi Selim kişi.

Baħ[!] meni dıne! Şey dedi ki Perı nenem, Perı nenem dedi ki men dedı burıya gelinci gemide dişimi dişedim gemide.

Kız İsteme Âdetleri

İndi düñür ge, Aşa büvüm düñür gētsiñ. Düñür gēdende.

25 Adım Hatıce, soyadım Taşgın. Birıne düñür gēdinci; gēdirih[!], ğapıyı vururuħ, Allāħ'ıñ emriyinen Peyĝamberiñ ğabliynen seniñ ğızıña düñür geldih[!]. Allāħ'ım yazarsa, ğismet ederse orda isdiyirih[!]. Göñulları olarsā, Allāħ nasib _ ederse veriller, göñulları da olmassa siziñ _ itıñiz bizde yoħdu, éle deyiller.

Ey[!], onnan sōna ğızını verme, ğızı verersē üzüh[!], yazma taħarıħ. Nası[!], İki dene, üç dene ğarı alarıħ, bi daddılıħ alarıħ, bi siniynēn bir üzüh[!], bir yazma başını örterih[!], bir nişan yaparıħ, gelerih[!]. Vermeseler de başĝa ğapıya baħarıħ, başĝa yerden isdiyerih[!] ğismetimizi. Üzüh[!] yafdıħdan sōna dā[!] düĝün olajaħ dā[!].

Ēy[!] oralar hanı. Evelce bilevziħ[!] yoħudu. Bir İki altun varıdı, beřibirliħ[!] varıdı, ĝüjü yeten. ĝüjü yetmeyen yapammazdı. ĝüjü yetmeyen de eyreti götürürdü. Onnan sōna bir ğat elbise, bir ĝazan aş, bir el baş, bi davul zurna.

İndi onda deyım mi?

Bir ĝazan aş

Bir _ ayın baş

Bir yorĝan, bir yasdıħ

40 Onu da ĝodúĝüñ götünden asdıħ

Men dedim ya[!];

Bir yorğan, bir yasdıĥ

Onu da ĥodúġıñ götünden asdıĥ

Ey! esgi dil ġonuş deyir, naġayırım.

45 **Bayatılar (Maniler)**

Ne deyif? Baġatı mı söylüyüm? Baġatı mı söylüyüm_ède!

Baġatı da deyim mi?

Feleġiñ arĥı dönsüñ

Dolansiñ çarĥı dönsüñ

50 **Başdan suyu bulansiñ**

Dehnedden arĥı dönsüñ

Êle deyirdi ireĥmetdih'

Elemine yarıdım

Ne ġün gördüm, ne yarıdım

55 **Ömrümüñ balam adıñı**

Aĥvaynan sarıdım

Ey! bilirseñse söyle.

Doġum Âdetleri

60 Ne yapardılar; indi gelñimiz hastalandı, yoĥ dur, gelin hastalandı. Gèderih' bir iĥdiyar ġarı getirerih'. Ey kötü elinden Müresde ĥalamı getirirdih'. Çojuĥ olurdu, göbèni kesirdi, topraġa bölüyüdü, edetimiz neyimiz yoĥudu. Ġarınıñ altına da topraĥ tøkürdüh'; ısıcaĥ toprā'. Onnan sōna bi de ĥaşıł çalırdıĥ yeġirdirdih'. Onnan sōna bu êle beşih' götümè neyi bilmirih'. Bez yoĥudu ki, çaput yoĥudu ki. Hatice Taşġın, yaş dedim, ya atmışı keşdim, keşdim atmışı. Atmış beş mi seĥsen mi, eye! bilmirem. Êle beşih' götümeh'

65 yoħudū, elbise bulmurdūħ, bir yamalīmızı çehseñ yeddi dene, bir iplīmizi çehseñ yeddi yamalīmız düşürdü. Günde dörd beş dene nehre çalħıyrdıħ. Baħ bu puñardan, günde beş dönüm, on dönüm su götürürdüh'. Ne zefillīmiz varıdı ay balam, ne zefillīmiz. Bir yamalıħ yamıyrdım baħ bêle, vallaħ billaħ bu terefime. İndi de öyde bir yığın elbise var geymeye canımız yoħdu. Ēy', ğoyun saħlıyrdıħ. O zaman zefilidih' ğurvan_olum saña, 70 faħırdıħ. Hē' he he he faħırdıħ.

Beddualar-Dualar

Ha', beddua yapajıħ. Ēy' ne demirem, ... ğalmasıñ deyirih', herşeyi söylüyürüh', ne deyim, dā deyirih', deyirem ğedişir_olsuñ gelişir_olmasıñ. Yemedem öl deyirem. Allaħ seni ğaybetsiñ. Aħlıma ne gelse onu. Hē', eniñe oturum uzunuña meliyim. Bilirseñ 75 maña niye söyledirseñ? Hē', ey onu da mı deyim dā sus. Bunnuñ oyulsuñ, payıñ kesilsin, öyüñ başıña üşsüñ.

Dua hē'; ğavağırında ölüm, üzüm_êħlerir_ altında ğalsıñ, meni ağla oğul, meni bası oğul, hē' gözderime torpaħ tök, hē' meni başıña herre, meni ğardaşır başına herre, başıña herrenim. Çojuħlarımıza dua verinci Allaħ işini ıras getisiñ yavrum, Allaħ'ın 80 amāneti ol. Ōy', torunnara ölürem, Allaħ gözlerime torpaħ tökün, meni basırır, meni ağlāñ, Allaħ meni size ğurvan_elesin, sizi veren Allaħ'a ğurvan_olum, yaradana ğurvan_olum, nerden aħlına getdi, sizi verdi.

Eski Hayata Dair

Ōy', o günnerimizi annadmıyım. Ēy', o günleri, mercimeh' yolurdūħ, noħut yolurdūħ, 85 burçaħ yolurdūħ, zeyreh' yolurdūħ, pancar şeker penceri ekirdih'. Ōy', sap gelirdi, sap dağırdıħ, ekin yuyurdūħ, serirdih', ğurudurdūħ ay yavrum', ne zefillih' çekerdih', ne zefillih', ne zefillih'. Aħşam_olurdu, o ğader mal sağılmaħ_istiyir di, hayvancılınan, çojuħlar evde ağlaşır, yemeh' bişiren yöħ', ne ne çileler çehdih'. Hē', bulğuru ğaynadırdıħ, serirdih' kilimlere dışarı. Onu ğurudurduħ, yarma döydürürdüh', soħuda 90 şeyde yoħ setende. Günde beş dönüm burdan su götürürdüh', beş dāfe, kül ğaynadırdıħ, külü ğaynadırdıħ, tenekiye tükürdüh', onu duruldurduħ, onnan bu çamaşırı yuyurduħ sabunnan leğende. Aħa burda, yunaħda, tursil nerdiydi, yunaħlıħ köyün bi böyüh' evi varıdı; yunaħ. Cān, he', ğı, kül suyuyunan, pelit külüynen, onnan

sōna, bulaşılırlarımız çökeliyiñ suyuynan yıhıyırđı. Ey yoğudu, evelce yavrum yoğudu.
95 Hē', gilnen de başımız yıhıyırđı. Torpağdan kil çığırdı onnan.

Bi teh', bu çeşme poñarımız varđı, ğapılara yese soñunnan yapıldı. Bi de ğuyu varđı,
dolağnan çekirdih'. Ahır ahır, evelden ğuyudan dolağnan çekirdih'. Sōna yeseler geldi
ğapılarımız, onnan sōna sular evlere alındı. Bi teh' burda su varđı, cāminiñ _ önünde.
başğa yoğudu.

100 Demēm mi? Şey deyirdi ki Kemal; yal devirenner, yal devirenner nerdeydiñiz, inekleri
yeni getirioñuz? Bize yal deviren deyirdi Kemal; sığırı ğüden.

Ēy', bavamı Allah öldüsüñ. Bavam çoğ çalışırđı. Çoğ şükür, çoğ şükür, çoğ şükür, hiç,
hiç, hiç, hiç. Bavam çoğ çalışđı zavallı amān, Mehmet Temür, ğara Memed, Ğarammed,
Ğarammed deyirdiler. O kişiyi vallah bildimi de unuttum. Ağız sen annad. Bol bol
105 çalışırđı, vurğun kişiyi vursuñ.

Ekmek Yapımı

Men indi sabānan ğalđıram, unu eliyirem, ğamırı yođurđram. Ay' Edine gel, ay' Ğülsafa
gel, Āşa büvü gel, a' Şerife gel. İki açır, birimiz çeviririh'. Yuğa ekmē bişiririh'. Onnan
sōna, hē', bi teneken unu bişiririh', iki teneken unu bişiririh'. Hē', şey çay yapırđı,
110 semāfer yapırđı, kete yapırđı, feseli yapırđı, ğatmeler yapırđı. Hē', öğleneyi yemēmizi
yeğerih', bi daha başlıyırđı. Onnan sōna, ertesı ğün olmaz, bi hefde olar, on beş ğün
olar, kimiñ ekmē yoğsa ona bişiririh'. Başğa zaman da açcih' ğamır mayalıyarsañ, açcih'
fırında, sobanıñ fırında çöreh' bişirerseñ, mayalı bişirerseñ, ğünnüh' de olmaz da iki
ğün, üç ğün hē'. Ne yüzü, bi çuval, onu, onu mu sayajđı, saymadđı. Yetmez de arada
115 arada ıslıyırsañ, arada arada.

Kırlama – Diş Çıkarma

Hē', çojüñ ğırđı, ğırđ ğün _ oldu, gelin yığanacağ. Çojuđ da gelin de. İki de yığanacağ,
bugün ğırđ uçajağ. Ya ğırđ ğaşılı su sayajañ, ya ilisdirde bēle su tökejeñ suyunuñ içine.
He', yığanma suyunuñ içine ilisdirde ğaş dene ğöz var, bēle su tökejeñ, onnan ğırđlanıf
120 çığajağ.

Ġaynadma; yapılır, mirine, milletine gönderirseñ, onnar da içine para ġoyur, altun ġoyan altun ġoyur. Bē', iki dāfe. Diş hediġi biş'dih' milletderimize az az az az gönderdih'. Onnar da hediye ġoydu. Hē', aġrabalarımıza, aġraba, ēy' ele ġönderebiliñ mi?

Aile İçi İlişkiler

- 125 Hē', yedîmiz zopuyu sormadıñ, yedîmiz zopuyu. Eşîmiz bize zopa atır hē'. Ē', siñiri gelcēne çalırdı ġapıyı. Eşlerîmiz bizi dövmezdi, ġarmana geldi, iki arava, üç arava sap töküldü. Onu ġeđejeñ, dirgennen daġıdajañ. Onu mu daġıdım? Çojuġa mı baġım? Yemeh' mi bişirim? Bu sap niye daġılmadı? Ĥarman çalınajaġ, ġarman niye çalınmadı? Bi de bi yaġmır yaġır, bi yaġmır yaġır; gelir sel ekinneri ġötürür. Baġırdım niye
- 130 duymadıñ? Saña dirgennen çal babam çal. Yā' indiki arvatdar kimi yeyir, içir dalı_üsde mi düşürüh'? Ĥā', döġeniñ üsdüne minîrih', aġşamāder, aj ajına o döġeniñ üsdünde, dön babam dön, dön babam dön, ġā'. Hele bir yen, hemen deġem deyirdi ki, hē', baġırdım duymadıñ, ġulāñ_ellerde ètsiñ. Duymadım, benim öyde bürsürü işim var.

Hatırı Sayılır Kişiler

- 135 Hē', söyle. Hē', sözü eyce edgili olurdu, Şemil dedeġēñ. Vallaġa milleti èġüsde durdururdu hepîmizi. Dedem, böyüh' dedem, Şemil dedem. Hē', Hacı Şāmil. eviñ, eviñ de, kóyuñ da, eviñ de. Meni bir ġün, ay Farġat', bir ġün meni burya bardaġı sırtıma aldım, suya èldim, bu çeşmiye. Bardānan burya geldim, bardā doldudum, hemen burya çıġdım. Hîh', elinde basdon, ele èldi, ele èldi, canımı alajaġ. Vayġ', dedim. Meni çalā,
- 140 çalā, çalā utandım, arımdım, bardaġı da buraġmadım, çalā, çalā meni ġırmana ġötüdü. Neymiş; ġızmekerrer geldi, elini yuyuf, eline dürmē alıf, bi daġa sapa ġeđejuh' ġānıynan, ataravasıynan, kömüş ġaġnısıynan. Hîh', meni èlledi, èlledi buralarımı yandıdı, öldüdü meni. Ele döydü, ele döydü; odunnan, zopuyunan. Dedem, dedem; Hacı Şāmil.

145 Mefta Nazire YILMAZ'ı anlatıyor

Kömüşderimiz vardı, ġedirdim şeýe, annanneñe, annanneñe ġedirdim; yayıġ yayır, yayır, yayır, yayır ineyēñ olmur, ineyēñ yaġı çabuġ gelmir, annanneñ, onnan sōna az āba', aġı niye kömüş saġlamırsañ? kömüşüñ baġ bir bēle yaġı çıġır, ġuş kimi de olur, ay

150 yere keç, munu nē belliye belliye durursañ? Ay balam¹ kişim heyirsizdi, maña heyir elemir, ay balam¹, Çorum'dan beri ğèlmir ay balam¹, kömüşüñ bala kermesi bu ğader olur, atabilmirem ay balam¹. Bala Çorum'dan beri ğèlmirdi, aravalara taħsit ödüyür ay balam¹, maña éle deyirdi. Sōna dedim ki; abām¹, nurda yat _ abam¹. İndi _ éle şeylere ğŭjüm yetmir. Ğedirdim o az ğaldım ki yayığı başından aşşā tōkem.

Aradaki Konuşmalardan Derlenenler

155 Bilmir, Türkdü bu Türkdü. Ağız oħusaña¹, deseñe¹.

Az¹ niye söylemirseñ bildiñi?

Ağ¹ munnar niye burıya toflanıf söylemiller?

Ağız¹ siz niye yalvarmırsıñız?

Ğıdırellez, gelini olan yapır. Aħa¹ annadsıñ bajım Ğıdırellezi. Nişannılı ğızlara yapılır ya.

160 Çöreh¹ deme; kömbe, kömbe. Kömbe evelden kömbe deyirdih¹.

İndi de ğızlara değer veriller.

Hē¹, seniñ zamāniñda oħul varıdı mı?

Ey¹ hepimiz ölejih¹.

Orāya toplanarıħ hepimiz.

165 Daha bitdi mi? Birez de sen annad ...

Aħlıma gelir mi, aħa yol, sözdü söylesiñ aħlıma gelmir.

Söylemijeñ mi be¹, Türkce söylemijeñ.

Bu bala oħulā _ edif, bu herzad bilir.

Bulğur ğaynatdım, nöker ebbeħledim.

170 Eye¹ söyledim adım ğalsıñ.

Yaşım atmış, atmışı bitidim, yetmişe ğetdim.

Seni söyledir.

Az' munu niye söyledimseñ, munuñ kişisi pehlivanıdı.

Çamaşır yuyanda namaz ğılmırdım deyirdi.

175 Bêle deyirdi de', deyirdi de'

Bōy', bizi götürüf internete verme ay' gede.

Eye' niye Cuma_ğünü geldiñ?

Dur_āğız'.

Yoh, Yoh, Yoh, Yoh, Yoh'.

180 Yoh, gelmir, çojuhlarımız adamlarımız, getirir.

Yā' çekejem, Ferhat'dan mı ğaçajam.

Ne yüz ne iki yüz.

Onu ayrı sütten bişiririh'.

Yōh', yōh'.

185 Evelce yoħudu, indi hamısı

Anlatan : Medine Temur

Yaş : 70

Derleme Yeri : Kuyucak Köyü

Köy Tarihi ve Sülaleler

Biz mi gelmişih' sanki'. Dedemiñ dedesi gelif ezariden. ... Beryavat onnar da yaylaları. Sultan nenem, Eyip dedem, Selim dedem Çaykent'den, Gölkent'den gelmiş. Biz onlarıñ torunuyuh. Biz Ezāriyih', Azāri ğonuşuyoh. Eved, Sultan nenem böyle anladardı irehmetdih'. Yaylanıñ birñi buraħdıh birñe ğetdih', oğul', birñi buraħdıh birñe ğetdih'.

- 5 Yağ yapıdih, şor yapıdih, tarana yapıdih, ğurut yapıdih, onnan ğangel yapıdih, üzerine sarı yağnan ğıyma eritdih', Azāri bu. Bir de sen söyle'.

Ħaşşemil dede deyirdi ki; anca ki Ħarāmi deresi ğabul _etdi, başğa yer ğabul _etmedi. Ama ... Ayrançı'nıñ arasında durajımış bizim arāziler, arāziler orayı beĝenmemiş. Şindi Ğuyucaħ ora o', Ħarami deresi. Seniñ Hasan dedeñ.

- 10 Sarılar' baba terefim, ana terefim Omarrı'. Ana terefim dedemiñ adı Mecid, baba terefinden dedemiñ adı Eyip, babamın adı Selim, anamıñ adı Sekine, teyzemiñ adı Sultan, anannemiñ adı Sona.

- Adım Medîne Temir, yaşıım yetmiş, yetmiş yaşında, yetmiş yaşındıyam. İlk _evel Mekkiye gidinci ellibeş yaşında ğetdim. Ümrüye atmış yaşında ğetdim, şindi de yetmiş yaşındayım. Beyimiñ adı İsgender Temir. Başğa da söylüyüm mü? Ğaynatamıñ adı Ğarammed. Büyük adamıñ _adı Hacı Şāmil.

Kız İsteme Âdetleri

- Ħacı Ğarammed baña beşibirlih' taħdı düĝünümde. Heş kóyda beşibirlih' yoħudu. Aysa yengeme beşibirlih' taħdı Ħacı Şāmil dede. Heş kóyda beşibirlih' yoħudu. Bizim düĝünlerimiz béyle oldu.

Ceħizimi söyleyim ceħizimi; cöyüz sandıĥ, bi yorĥan yasdıĥ, işde yataĥ, bi ĥat yataĥ, cöyüz sandıĥ, leĥen, ĥazan, su helkisi, yemeh' tenceresi. İşde bunnar ceħizler.

Hayata Dair

Ferhat'! hanımıñ adı nedi? Saliha.

- 25 Ferhat'ın hanımı Saliha, bizden laf alır. Bizden laf almaĥa gelif. Ağrıñı alım. Ėavaĥıñda ölüm. Biz Ezāriyih'. Başĥa daha ne söyleyem? Biz talla ekirih', biz çifçiyih'. Moturnan, ĥatırnan çüt ekirih'. İreşberih'. Başĥa bi işimiz yoĥdu. Çocuĥlarımız oĥudu, māmır oldu. Çoĥ şükür Allah'ın böĥününe. Böyüh' oĥlum baş savucu, ortancı oĥlum Uçak Maandisi, güççüh' oĥlum Müfettiş şefi oldu. Allah'a şükür biz çifçiyih'. Ėızlarım da; böyüh' ĥızım
- 30 Amasya'da evlendimişem ĥızları da. Amasya'da biri, biri de Çorum'da. İkisi evlendi ĥızlarıñ da. Biriniñ bir oĥlu var, makine müĥendizi. Biriniñ iki oĥlu var, biri doĥdur, biri de inşallah makine müĥendizi olajaĥ, Allah izin vererse, ha'. Azerice epey ĥonuşdum mu? Yeter döyül mü? Bir ĥoja öyde bir ĥarı bir ĥojuyuh ihdiyar. Allah'a şükür, biraz da namaz ĥılrıĥ, oruç tuturuĥ, bir de ne işimiz var, Allah'a şükür eliyirih' .

35 Beddualar-Dualar

- Men ne deyim; Allah'a şükür eliyirih', çojuhlarımızı dua edirih', çojuhlara deyirih' Allah seni ĥızır aleyħisselāma yoldaş etsiñ, Yunus Peyĥamberiñ gemisine minenlerden eylesiñ, hazreti peyĥambere yoldaş eylesiñ, Allah işiñizi iras getisiñ, eĥiñize daş deymesin, burnuñuz ĥanamasiñ, her zaman Allah'ım sizi varlı vāriyetdi
- 40 elesiñ, evladlı devledli elesiñ, çojuhlarıñızı ĥayırlı versiñ, işiñizi iras getisiñ, cümlesiyen barāber.

Hasat Zamanı

- Menim bavamıñ adı Selim. Emcemiñ adı Bekir. Herkesden eyi tırpan biçirdiler. Şindi tırpajdan şindi aĥşam oldu gelejeh'. Samaverler yanırđı, çörehler biçirdi. Çam bardaĥlarda sular dallarıñ divine ĥoyulurdu. Bavamgiliñ cafıda tut ağaşları, armıd ağaşları, armıtdār, almalār tökülürdü, yeyilirdi, geyilirdi. Zabānan ĥalĥıf bi daha ĥédirdiler. Zabānan ĥalĥ çorba ye, tallıya ĥéd. Öĥlenneyi feseliylen cacıĥ ĥétsiñ yesinler, aĥşam gelsinler; semāver içsinler, feseli yesinler, çöreh' yesinler. En birinci

Selim babam tırpan biçirmiş. İkinci Bekir _ emcem tırpan biçirmiş. Yunus dayı, Yunus
50 dayı gönşumuz da daha üsdün biçirmiş.

Mefta Nazire YILMAZ'ı anlatıyor

Ananneñ Nāzire neneñ, Nāziri'yi, Anneñ heç gönüşmur mu? Ęy¹ ay balam, yavrım size
ebbeh' biçimişem, ne su getimişem, ne nehre çalhamışam, yeddi ineh' sağmışam,
Hasan da maña heş yardımçı olmuyuf. Ğızlarımı da ğıyıf buyurmamışam, eltim yöh,
55 yağnız canımnan. Bir Zileli ğaynanam varıdı, çojuhlarıma bahırdı, Allah irehmet _ elesiñ,
Allah irāzı olsuñ. Men de yuħa bişirirdim, mayalı bişirirdim, feseli bişirirdim, ancaħı
çojuhlarımıñ ğarnını doyururdum, ay¹ balam, benim başğa işim yoħudu. Namazımı,
orucumu da başdan başa tutammırdım. Çojuhlarıñ elinden, işiñ elinden, çoħ işimiz
varıdı. İşiñ elinden heşir neşir olurduħ yavrum, yavrum işiñ elinden heşir neşir olmuşuħ.
60 Biz nāpaħ? Yeddi ineh' sağan, bir tehne yuħa bişiren, mayalı bişiren namaz ğılabiler mi?
Ğılamırdıħ vahdında yavrum. Allah affedsıñ günahlarımızı nāpalım. Yā¹ ananneñ böyle
deyirdi. Nāzire ğala öyle deyirdi irehmetdih'. Eyidi Allah irehmet etsiñ, çoħ irāzıyıħ.
Mende de eyliği varıdı, çoħ eyidi, çoħ eyi ğadınıdı. Allah irehmet etsiñ hē¹. Çoħ güzel
ğadınıdı. Bizi gönüşdururduñ, aħa¹ indi gönüşdurajañ orda döy mü?

65 Hıdırellez

Hıdırellez, şindi nişannılı gelniñ var. Ğoçu aldım. Boyadım güzelce, eşya aldım, elbise,
ne bilim ne annesine, yengesi varsa yengesine, ğardeşine hediye alarıħ. Gelıne bilezih'
alarıħ, götürerih', orda da güzel yemeħler yaparlar, ziyāfet çekeller, hıdırellez yaparıħ,
ceħizini asallar. Hıdırlığa götürerih', orda ziyāret _ eliyeller. Orda güzēl, iplere daħallar
70 gelinneriñ ceħizini. Orda hıdırellez yaparıħ. O ğoçu da orda keserih', ğavırarıħ. Ğeden
adamlarımız, semāvernen, çöreħnen, böreħnen yeğer, dağılar, evet. Bir ip geriller, hep
ceħizler gelir yapılır.

Eski Hayata Dair

Dedem, ne deyif dedem? Eyif dedem; Eyif dedem anası öldü indi de bavasını mı
75 öldüreğiñiz? Bavasına mapıs ne yoħ, o da benim ğızımdı, benim ğızım _ öldü, o da
onuñ yerine olajaħ, çojuhları yetim ğalmıjaħ, hē¹.

Aradaki Konuşmalardan Derlenenler

Anasına hangel, haşıl.

Atmış deseñe, keşdim deyirseñ ağız!

80 Öyüñ başıña tikilsıñ de!

O duadı, işde beddua döyül o.

Allah cümlesine versiñ.

İreşmetdih' bavamıñ piriñ kitavı varıdı.

Niye Hacı Memed dayıñı bilmirseñ mi?

85 Yüz dene çıhar, yüz dene.

Yirmi kiloy_undan yüz dene yuħa çıhar döy mü?

ANLATAN : Safiye Aydoğdu

YAŞ : 65

Derleme Yeri : Kuyucak Köyü

Hayata Dair

Yaşım _atmış beş, adım Safiye, soyadım Aydođdu. Yazın burda dururam, ğışın _olanda İstanbul'a ğedirem. Menim çol çojüm İstanbul'dadı. Dörd dene üş dene oğlum var, bir tene ğızım var. Ğızımıñ _on dörd dene, on dörd sene çojuğu olmadı, on dörd sene sōna iki dene çojuğu var _indi. Bir ođlu bir ğızı var. Ğızım Bursa'da yaşıyır, oğlannarım _
5 İstanbul'da yaşıyır. Biri böyüh' oğlum; arava al sat ğalerisiyenen rızğı ordan. Onun ğuççüyü; inşaat şey yap-sat yapır onun da rızğı ordan. En ğuççüyüm de; Profilo mağazası var, beyaz eşya felan satır orda. Menim çol çojüm İstanbul'dadılar hepisi. Şimdi burdan _ev aldığ, yazın _olanda ğurduğ burdan _evi, yazın _olanda onnariñ hepisi geliller, hangel şenlî olur kóyümüzda, hangel şenlîne geliller hepisi.

10 Hangel Şenliği

Ğangel şenliği köyümüzüñ _önde gelen, en ğıymeddi yemeğleri. Köy helvası var, Ğangel var. Onnan sōna, köyümüzüñ en ğıymeddi yemeğleri, fırına ğoydumuz keşkeh' var, ĞaşĞaşlı çöreh' var, mayalı var, kóyümüzda bildiğlerimiz feseli var he'. Önnarı herkez bildîni o ğüzel şeyleri bişirir bütün Ğuyucağ yöresi nerelere dağılmışsa geliller herkez
15 onu yeyiller.

Ğangel; ğoyu Ğamur yoğurarığ, yufđaları açarığ. Onnan sōna, onnarı kare kare keserih', suda ğaynatarığ. Ama o ğalabalığa önceden yetmiş yumağ, seksen yumağ yazırığ, tepitirih', kesirih', bir yere yığırığ. Onnan sōna, Ğangel şenliğine millet toflananda ğazanlar ğurulur, bişir, sini sini, sini sini dağılır herkezlere. Hē', sini sini dağılır, dörd beş
20 kişiyeye bi sini, dörd beş kişiyeye bi sini. Üsdünüñ ğıyması neyi herşeyi tókülür. Öyle, ğalabalığda Ğangel ğörünür, yani önde geleni yeyiller. Onnan sōna, başğa ğün aĞşama ğadar yani ziyāfetler, de' mi? AcıĞana eddi yemeğ', pilav öyle de sevmeyene öyle de

verilir yani. Evēt, çōh, en önemi orası, en önemi orası. Uzaħda dağıllannar, meselā; menden dağıllannar İstanbul'da, munuñ birinden dağıllannar Engere'de, Samsun'da, İzmir'de nerelerde olannar geliller, buluşullar, muhabbeddeşiller işde, tanışllar öyle olur Hē'. Köy muhtarı öne keçir; herkezlere hoş geldiñ deyir, annatır. Ablamıñ ođlu, köy muħteri; Dünyāmin. Çoħ hoş keçir yani yazın olanda. Bayramlarda gene çol çojūmuz uzaħda olannar gelir. Bayram günü uzaħda olannar gelir, cāmi şennenir, bayram namazı şennenir, cenāze olanda; cenāzeler gelende gene bu cāmi dolur böyle uzaħdakīlar gelir billeşir, cenāze namazı ğılınır.

Bayramlar

Bayrama ait köyde, bayrama ait köyde bayram gelende gene hazırlıħlarımız başlıyır bayrama bir hafda ğala. Tatlılar yazılır, ondan sōna çōrehler, bōrehler yapılır, bayram gelir deyi odamızıñ birini misāfir odası yapırır, şekeri ğoyuruħ, ğolanyayı ğoyuruħ. Onnan sōna, gelenlere hoş geldiñ değende; şeker bayramında tatlılar, dolmalar, çaylar böyle ikramlarımız olur. Ğurvan bayramında da eti savānan kescēne bir tencere ğavururuħ, gelenlere ğurvanımızdan tat, Allah ğabūl _ essiñ de' belki seniñ ađzıñda bir dua var o tutar. İlle bir tene olsuñ al deyi yalvarışda bulunarıħ. Onnan sōna, bir tene al deyi ğurvan etimizden yalvarışda bulunarıħ, öyle misāfirlerimizi hoş hoş ađıllarıħ, bēle.

40 Ölüm Sonrası Yapılan Âdetler (Ağıtlar)

Hemen ğederih' orāya, evēt hemen ğederih' de' mi? Hemen ölü ölen yere ğeder, orāya toflanarıħ. Allah acılarıñıza sabur versiñ ğurvan _ olduğum Allah değerih', ölene de Rabbim rahmet _ etsiñ değerih', bu kelimelerde bulunarıħ. Onnan sōna, cenāze yıħanmışsa oħuyarıħ, he'. Gendi parçamızsa toflanar herkez yumasına, yıħamasına de' mi? Uzaħdan gele, uzaħda cenāze ölmüş kōya gelejeħsē, gene o cenāze evine toflanarıħ, cenāzeyi beħliyerih'. Öyle yani hazırlıħlarımız öyle olar. Herkez evinde yemeh' bişirer, bugün kōyda uzaħdan cenāze gelir, ğalabalıħ ço _ olar, evimize misāfir _ alarıħ deyi her evde, kōyda hazırlıħlar olar ki; ğalabalıħ gelende evimize buyur ederih', he', cenāziye ge ... üslerine çay, yemeh', he', böyle davranışlarımız olabilir, daha bu büvülerim, ablalarım menden daha iyi biler, buyursuñ munnar annadsıñ.

İrehmetdih' he', biraz da sıħılıram, ireħmetdih' babannem deyirdi ki;

Elemine yārıdım,

Ne gün gördüm, ne yārıdım,

Ömrümnen keçen günneri,

55 Birine āḥ' dedim sarıdım,

Birini de vāḥ' dedim sarıdım.

Değerdi ğamlanınıcı babaannemiz. Genç ölenlerini hatırlıyınıcı öyle deyir üzüntüsüne diller tökerdi rahmetdih', he', ağıt yaḥardı öyle.

Erkek ve Kız Çocuklarına Bakış

60 Hē', heş deĝen yoḥ. Hē', heş deĝen yoḥdu ğızıñ _oldu gözüñ _aydın, hep oĝluñ _oldu gözüñ _aydın. He', altı ğız. Ēy' anamı hep, anam köyde birinnen döĝüşse, anam köyde birinnen döĝüşse, ğarılar ānama deyirmiş ki; ēy' Allah ellesiñ seniñ oĝlan etēñe işemesiñ ḥa'. İndi bu, bedduaymış. Niye onun _oĝlu olmamış deyi gerçeh', anama ele deyirlermiş. Allah ellesiñ seniñ oĝlan etēñe işemesiñ, çoḥ ğıymeddi deyin. He', he' amān
65 başıña kül he'.

Baḥ', baḥ'; doğdu oĝlanı, büründü ağ yorĝanı. Oĝlan doğurana çoḥ ğıymed, ğız doğurana fuḥāre başına kül. Ğız doğulan öye.

Mefta Mehmet TEMÜR'ü anlatıyor

Aḥşama ğadar he', öyle işdaḥlı tırpan sallarmış, aḥşama ğadar tallalarda öyle çalışırmış,
70 Allah ona özel öyle bir güç ğuvvet vermiş. Annesi ona öyle bir duākáridi, babannem rahmetlik erkenden ğalḥardı ezan oḥunanda, yārabbî bininiñ birini ver, bin tene yavrusu olanıñ birini ver, birriniñ de birini ver benim yavrum da içinde. Onuñ da oĝlu bir tene, ölmüş de ölmüş, bir tene oĝlu varıdı; ğarammed işde babamıdı he', he'. Öyle çoḥ dua ederdi. Babamıñ bi de işdaḥından bi de babam o tallalarda emelelennen tırpan
75 çekmiş, aḥşama dönüncü keyfinden böyle taḥla ataraḥ gelirmiş yollarda, öyle sevinçli gelirmiş. Bugün güzel iş yapıdıḥ, nökerrenen, gözel çalışdıḥ der taḥla ataraḥ gelirmiş. Yani yorĝunluḥ, nasıl mutlu ama. İbādet de, buzları ğırmış rahmetlik, yolda izde buzları ğırar ebdes alarmış. Yirmi beş sene ğamçı cıvlatdım deyirdi. Ataravasınnan duz

satdım deyirdi rahmetlik. Hē^l, baḥ^l, ey^l deyir. Bunnariñ anası, ablamla benim anam ayrı,
80 babamız bir. O ölmüş benim anamı almış, onu da benim anamı da zornan sürümüş,
isdeyerek değil zornan. O, helkiyinen su götürürmüş, sürüklemiş bir eve göymüş. Onnan
sonna, vurmuş anannem ğapıyı bacıyı ğırıyomuş. Onnan sona, babam da dabancaniñ
içine mermileri doldumuş, anannemi vuracaḥmış, niye hāniye bu ğadar zor ediyo deyir.
He^l, niye bu, bu ğadar zor _ edir, bu eve deyir, tabancaniñ mermilerini ğoymuş ku
85 anannemi vurajaḥ. O zaman annem demiş; nōlusuñ anamı vurmā, ben seniñ olacam,
aḥa^l burdaja oturacam. Êle deĝende, anannem ğırif kin o anam bēleje durur, biy^l başıña
daş düşsüñ, ğız göñulludu, ordaja oturur, ğırmañ öyü eşiĝi.

Bunnariñ da anne dedesi de, anne babası da öyle öĝütde bulunuf. Onnan sōna, keçen
māziler böyle işde. Çoḥ zorlu keşmiş, Allah yardım _ edif.

90 **Hatırı Sayılır Kişiler**

Mefta Hacı Şamil'i anlatıyor

Az^l êle mi? Baḥ _ o, Ḥajı _ Ömeriñ tepeden görünen de eşşēnen, vallaḥ bu yengemgil,
bu evimizde itiñ yal tavası öyden _ alırdı. Köyde yemin içenner ne deyirdi; Ḥaşşemil'iñ
ĝırmızı ĝuranı meni çarfsıñ de^l mi?

95 **Aradaki Konuşmalardan Derlenenler**

Bunnar ağır gelinnerdi.

Meni başıña herre, deyirdi nenem.

Torunnara yalvarışıñı deyir.

Aynı bunlar gibi.

100 Sen söyle deyir, çocuḥlarıñ nennilerinden söyle deyir.

Hayatıñızdan, esgi hayatıñızı annad deyir ḥā^l.

İndi dur, indi de^l annad de^l hani.

Külü ĝaynadırdıḥ de^l.

Hardıydı tursil.

105 Kóyuñ bir böyüh' evi olur, herkez oräya çamaşır yıhamağa gèdir. Banyo yapmağa mı oräya gèdir?

Ābā', bir ğucah odunu alırdıh dā', arhası sürünē sürünē haydi yunağa.

Ēvet, kül suyuyunan yıhanırdı.

Be', bir de toprağdan bi gil çıhır, o gilnen de ğafa yıhıyrdıh.

110 Yuğarıda bi de ğuyumuz varıdı.

İndi deĝil, evelden ğuyudan dolaħnan çekirdih'.

Be', Yunuz dayı; baħ_orda oturanıñ ğojası ne.

Anası ölüf, ğardaşını sallıyırmiş, ğardaşını sallıyırmiş. Sen de ōl', men de ölüm, sen de ōl', men de ölüm.

115 O da indi bizim kimi dinniyir.

Yaman_ey' yerinde yaħaladıñ.

O zaman onu dinniyende.

Yaĝlıları annad, keteleri annad.

Senede iki sefer.

120 Adam boyu, adam boyu, adam boyunda bişey.

Senede iki sefer bişir, de' mi? Senede iki sefer he'.

Böreklik yufğa ayrı.

Diş hedî yaparıh.

Hē', diş hedî; olana yapılır, haliyle yapılır.

125 Nişannılı ğızlara hıdırellez getirifler ya', ha', onu annadajaħsañ ha'.

Kişilere ğızanda bedduaları sordu, yediği zopuyu sormadı

Bağırdım niye duymadıñ? Zopa.

O ğadar alış alış zopa niye; bağırdım duymadıñ.

130 ineği ğüdüf getimiyen ovana; ey!, başına daş düřsüñ, ğarda ğoyduñ benim ineği,
deđiñ mi heç?

Anlatan : Ayşe Temur

Yaş : 76

Derleme Yeri : Kuyucak Köyü

Hayata Dair - Bayatılar (Maniler)

Elemi sen oħu,

Seħsen oħu, sen oħu,

Seħsen molla bir yana,

Yavrum gel üsdümde gene sen oħu.

5 Elemi sen gelende,

Azreyil canımı alsa,

Ėoy verer,

Aħlıma sen gelende.

Ne deyim? Ay yavrum, ne söylüyüm? Bir sürüdü, var işde gelmir aħlıma.

10 Necāti'm öy tiħdiñ otumadiñ,

Yuva ġurduñ durmadiñ,

Ėurduġuñ yuvada bir gün durmadiñ.

Yavrum saña ne deyim?

Dörd balalı balam,

15 Gelin yarrı yavrum,

Saray öylü yavrum.

Ne desem yalandı.

Anca bu ğadar deyirem.

20 Beş dene yavru yollamışam, hepsiniñ böyüh' derdi Necâti'mdi. Adım Aşa Temür.
Çağalarıñ hepsini oħutduħ, yolçu _eledih'. İkimiz ğaldıħ köyde yalıñız. Geje gündüz
bunnarı söylüyüf söylüyüf dururam. Başğa ne dēceem var? Yavrum. Yetmiş altı
yaşındıyam. Her biri bir yanda işde.

Zileli Nenem deyirdi ki; yeni gelif burıya, ğuycağa köçüf. Fağırıñ göyü, ğojası ölüf,
vuruflar.

25 Deyim ěle, a' göycem ěle,

Bozadı boza ğoydular a' göycem,

Ağzını düze ğoydular,

Olmuya seniñ gelmeñi,

Bahara ğüze ğoydular.

30 Onlar da bize maħnı ğaldı.

Bir Heyransa Neneñ varıdı. O da deyirdi ki;

ěle mi dolu döydü,

Bosdanı dolu döydü,

Meni de bēle feleh' döydü. Deyirdi.

35 Beş çağamı birden ğötüdü.

Biz de onnarı eşitdih' anca.

Burda yaralı çoħdu,

Beneh' beneh' ğaralı çoħdu,

Bosdanı dolu döyüf,

40 Teñeği yaralı çoħdu.

Ay balam ne deyim? bişey dēceem yoħdu. Daha ne deyim? Vaħdında çojuħlarımıza baħmadıħ. Çul toħuduħ, çuval toħuduħ, mala baħdıħ, davara baħdıħ. Çojuħlarımı zı ěle, irezilliğinen böyütdüħ'. Biz bez bilmirdih', torpānan böyütdüħ' hepsini. Höllüg ğoyduħ, bölüyüdüħ', yarın savānan sarıyırdıħ, ğedirdih' yolma yolurduħ, mercimeh' yolurduħ, burçaħ yolurduħ. Gelirdih' ki çojuħlar beşih'de nōlufsa oluf. Ğoja ğarılar baħırdı. Öydekiler Perneneñ baħırdı. Anca bu ğader baħdıħ, baħammadıħ çojuħlara, irezilliğinen çojuħ baħdıħ. İndikilere ne var çağā baħmağā. On dene çağā baħılar. İndikiler, biz irezil olduħ Vallaħ. Bēle böyüçēne mala yolluyurduħ. Ğed sen davar ğüdü, sen mal ğüdü, demirdih' ki. Dedim Āllaħ maña çağā verersē men özüm oħumadım, onnarı köyneymi satıf gene oħudajam. Ğetdim hepsini oħutdum. Dördünü de Allaħ'ıma şükür _ olsun, dördü de ğetdi.

Beddualar - Dualar

Torunnara; ğavağında ölüm, ömrümü Allah saña versin ay' balam, hoş geldiñ, sefā ěldiñ ay' Maħmudum, ğözderime torpaħ töh' deyişem, Mahmud'a da, Fırқан'a da, neydi, Talhı'ya, Uğur'a hepsine. Āllaħ'ım Uğur'uma da ğayıllı evlat ver deyişem. Uğur'umuñ olsun bebeği, ay' yeriñ ğöyüñ sābı. Boyna geje ğündüz duām odu ay' balam. Başğā bişey yoħ.

Hatırı Sayılır Kişiler

Mefta Nazire YILMAZ'ı anlatıyor

60 Ğarğıyanda maña deyirdi kin; ay' balam; sen de öl, men de öl deyim layla çalırdım. Ğardaşınıñ ğarısıyam Nazire'niñ. Boyna anası ölüf, o baħıf ay' balam. Ay' balam sen de öl, men de ölüm, bēle deyi layla çalırdım, sen niye ona ğarğıyırsañ Āşa? Ğetiriñe değere bir daha ğarğāma. Anca bu ğader. Yeter ğallħ.

Aradaki Konuşmalardan Derlenenler

65 Doğdu oğlanı, büründü ağ yorğanı.

Niye ğonuşmursañ? Ğonuş dā'.

Bir ataravası köçümüz yoħudu, neyimiz vardı, ağıya dönsüñ.

Çoħlu yün coraf.

Ėarılarıñ altına da torpağ tökerdih'.

70 Ėy', ponarıñ suyu.

Anca deyirdiler ki ay' balam öye_eşığe verĩrih'.

Annatdıñ yeter, Ėuranımız oħuyah, Ėalħah'.

Palıt külünnen çamaşır yuyurduħ.

Ėarımıñ biri öldü, birini aldım.

75 Bu Ėader yeter namaz.

Deyirdikine; paltar yuyanda namaz Ėılınar mı?

Ebbeh' salanda namaz Ėılınar mı?

Yetimler anası oldum deyirdi.

Ėarammediñ Ėarısı öldü maña Ėaldı.

80 Bizi çoħ eylediñ, namazımız da Ėetdi, sobamız da keşdi.

Hıdırellez yapmırırħ ha'.

ħaçça yeter namazımız keçir yeter.

Anlatan : Şerife ŞAHİN

Yaş : 63

Derleme Yeri : Kuyucak Köyü

İlâhiler

Bismillâhırraḥmānırraḥîm.

Bir garibēm şu dünyāda,

Gülme gülme ağla gōnül,

Derdimi dāhî çokdur sēniñ,

5 Gülme gülme ağla gōnül.

Aḥan sūlār durūlur mu?

Allah dīyēn yorūlur mu?

Yaram Mūhāmmet yarası,

Bunā veḥlēm bulūnur mū ōf!

10 Ebübēkîr; Sıddıḡ, Vēli,

Odur peygamberiñ yâri,

Hāni Osmān, Ömēr, Āli,

Gülme gülmē ağla gōnül.

Gülme gülmē ağla gōnül.

15 Aḥan sūlār durūlur mu?

Allah dēyēn yorūlur mu?

Yaram Mühāmmet yarası,

Bunā îlāç bulūnur mū ōf'.

Aradaki Konuşmalardan Derlenenler

20 Aynı vallah!, Menşüreniñ özüdü.

Ay! balam, biz seni tanıyırır.

Eğē! niye, anañ bilmir mi esgi dil?

On beş sene ... Vay vay vay vay onu deme.

Çağalarımız oğudu, gētdi deseñē!

25 Ey!, Āzerî ğonuşanda gülür gelin de, canı sağ_olasıca. Olar, insanlıqdı, belki dilimizi anlamırsa.

Ĥī!, olabilir. Hatāmız varısa, napajañ affed bizi. Yoğ!, Āzerî ğonuşdümuza güler deyirem.

İndikiler.

De!, deyir birce dene olsun ağıllı olsun.

30 Dağıdağ onnarı.

Varıdı, alma usumu yoğudu, varıdı ādet yoğudu, alım yoğudu.

Ĝojalarımız alıf getimirdi ki biz de ... varıdı, niye yoğudu?

Ölmesseñ, ğorğma!

Az! bu Menşüreden oluf, bilmez mi Menşüre, haydı!

35 Menim çağam ģarda ğaldı_ola?

Men söylemirem mi?

Doğum tarihini de söylüjeñ dā!

Ay! ğız, çağam ģarda ğaldı?

On beş sene besicilih' yaptım, hiç isdemirem.

40 Ay' balam, yeter çağam ğaldı dışarıda.

Cuma geldi ki bunnarı yaħalıyım.

Elli kiloy, elli kiloyu bulur.

Aħlıñda ğalsıñ a' gelin, ilisdirnen başıñdan aşşā su tōkejeñ.

Munnarı Menşüre söylüyür.

45 Siz niye vurmursuñuz onā'?

Ay' fağır, baħ' bunnarıñ kiloyu götürüf internete verejeh'.

Ėle bildim ğatırı mı sorur, ğatırımı, şekerimizi sorur Ėle bildim.

Ė', seniñ anañ heş zopa yemedi mi?

Anlatan : Şaduman Temel

Yaş : 35

Derleme Yeri : Kuyucak Köyü

Şiirler

Öze baraj yapılıf su tutuluf değışif şeħli
Yol vermeyen dereniñ suyu kesilif belli
Tallalarda kimse çalışmır köçüf hepsi
Ėarşıdan kóya baħdım ĖuyúcaĖa benzemir.

5 Aşağı poñarı ot bürüyüf Ėörünmür

Yunaħ yıhılıf temeli bile bilinmir

Olüğundan mal melal su içmir

Ėırılıf bir lüleği esĖisine benzemir.

Sığır yolu issiz bom boş Ėalıf

10 Davar mal keçmir Ėayıflara Ėarıřıf

Sürüf herkes bir yandan tallasına Ėatıf

CılĖaya dönüf Ėoja yol yola benzemir.

İçinde yaşayan Ėalmıyıf boşalıf

Bajası tütür ojağında kül Ėalmıyıf

15 Duvarı yıhılıf çatısındaki tuğla Ėırılıf

Paylaşılamayan öyler öye benzemir.

Ekinden başĖa maħsül Ėörünmür

Yığını serif üsdünde döğen dönmür

Patoza sap Ėirif buğda tökülmür

20 Ėırman bile esĖi Ėırmana benzemir.

Ėapılardan çojuh sesleri gelmir

Kermeliħlerde tavuħ, Ėoroz gezmir

Bağurdım çohlarına ses bile vermir
Kóy hatırladığım kóya benzemir.

SÖZLÜK

-A-

Āba	: Abla
Aççih'	: Azıcık
Āğız	: Bayan
Aḥvay et-	: Ağla-
Arava	: Araba
Arḥ	: Su yeri
Arvad	: Kadın, eş
Aş	: Yemek
Āyīn	: Giyecek
Az	: Bayan
Āyīn	: Kıyafet

-B-

Bağatı	: Mani
Bala	: Çocuk
Bardaḥ	: Su kabı
Bası-	: Göm-
Bava	: Baba
Bēle	: Böyle
Bēleje	: Böylece

Bilevzih'	: Bilezik
Bōy	: Şaşıрма sözü
Böğün	: Bugün
Böle-	: Sar-
Böyüh'	: Büyük
Bürün-	: Sarın-
Büvü	: Hala
	-C-
Cılğa	: Bir tarım âleti
Cöyüz	: Ceviz
	-Ç-
Çağa	: Çocuk
Çojuḡ	: Çocuk
Çul	: Çuval
Çüt	: Tarla işi
	-D-
Davar	: Koyun
Deḡe	: Dede
Dehne	: Yem kabı
Dene	: Tane
Deyi	: Diye

Dîne-	: Dinle-
Dirgen	: Kalın sopa
Dolaḡ	: Makara
Döğen	: Bir tarım âleti
Dönüm	: Su miktarı, oran
Döy-	: Döv-
Döyül	: Değil

-E-

Ebe	: Babaanne
Ebbeh'	: Ekmek
Ède	: Erkek
Èḡ	: Ayak
Èle	: Öyle
Eşik	: Kapı önü
Epey	: Çok
Ezâri	: Âzeri

-F-

Fağır	: Gariban
Faḡır	: Fakir
Feseli	: Küçük yufka
Fetir	: Küçük yufka

Fuḥāre : Zavallı

-G-

Ġader : Kadar

Ġarı : Kadın

Ġarġıŝ : Beddua

Ġaynata : Kayınpeder

Ġed- : Git-

Gede : Erkek

Geje : Gece

Ġoja : İhtiyar, eş

Göy : Gök, damat

Ġurut : Kurutulmuş yiyecek

Ġurvan : Kurban

Güççüh' : Küçük

Gŭjü : Gücü

Güt- : Bak-

-Ġ-

-H-

Hamıŝı : Hepsi

Ḥangel : Haşlanmış yufka

Harda : Nerede

Haşıl	: Pişmiş hamur
Hē	: Evet
Heç	: Hiç
Hedik	: Haşlanmış buğday
Helki	: Kova
Herif	: İnsan
Herren-	: Kurban ol-, öl-
Herzad	: Herşey
Heş	: Hiç
Hızmeker	: İşçi
Hodúg	: Tavuk
Höllüg	: Toprak altlık
	-I-
Iraḥ	: Uzak
	-İ-
İlisdir	: Delikli kap
İndi	: Şimdi
İreḥmetdih'	: Rahmetlik
İtîk	: Koybolmuş

-J-

-K-

Keç-	: Geç-
Kete	: İçli gözleme
Kermeliğ	: Hayvan gübreligi
Keş-	: Geç-
Kete	: İçli gözleme
Kitav	: Kitap
Kóy	: Köy
Köç-	: Göç-
Kömbe	: Çörek
Kömeh'	: Yardım
Köynek	: İç giyim

-L-

Layla	: Şiir
Lülek	: Eşyada suyun aktığı yer

-M-

Mağnı	: Mani
Mağsül	: Ürün
Mal	: Varlık, hayvan
Mapıs	: Hapis
Mele-	: Ağla-

-N-

Nağayr-	: Ne yap-
Nehre	: Süt kabı
Nene	: Annanne
Nenni	: Ninni
Nöker	: Çoban

-O-

Onnan	: Ondan
Onnarı	: Onları

-Ö-

Öy	: Ev
Öz	: Kendi, Mekân adı

-P-

Paltar	: Giyecek
Patoz	: Bir tarım âleti
Poñar	: Pınar
Puñar	: Pınar

-R-

-S-

Sabānan	: Sabah vakti
Sarıyağ	: Tereyağı

Sini	: Tepsi
Sōna	: Sonra
	-Ş-
Şor	: Çökelek
	-T-
Tehne	: Hamur kabı
Tepit-	: Az pişir-
Tikil-	: Yıkıl-, dikil-
Tof	: Top
Torpaḡ	: Toprak
Tōh'-	: Dök-
	-U-
Uçuḡ	: Yıkık
Uşaḡ	: Çocuk
	-Ü-
Üş	: Üç
Üş-	: Devril-
Üzüh'	: Yüzük
	-V-
Varlı	: Zengin
Veran	: Virane

-Y-

Yağnız	: Yalnız
Yal	: Köpek maması
Yarı-	: Sevin-
Yayıḥ	: Süt kabı
Yazıl-	: Açıl-
Yeğir-	: Yedir-
Yu-	: Yıka-
Yuḥa	: Sac ekmeği
Yunaḥ	: Temizlik yeri

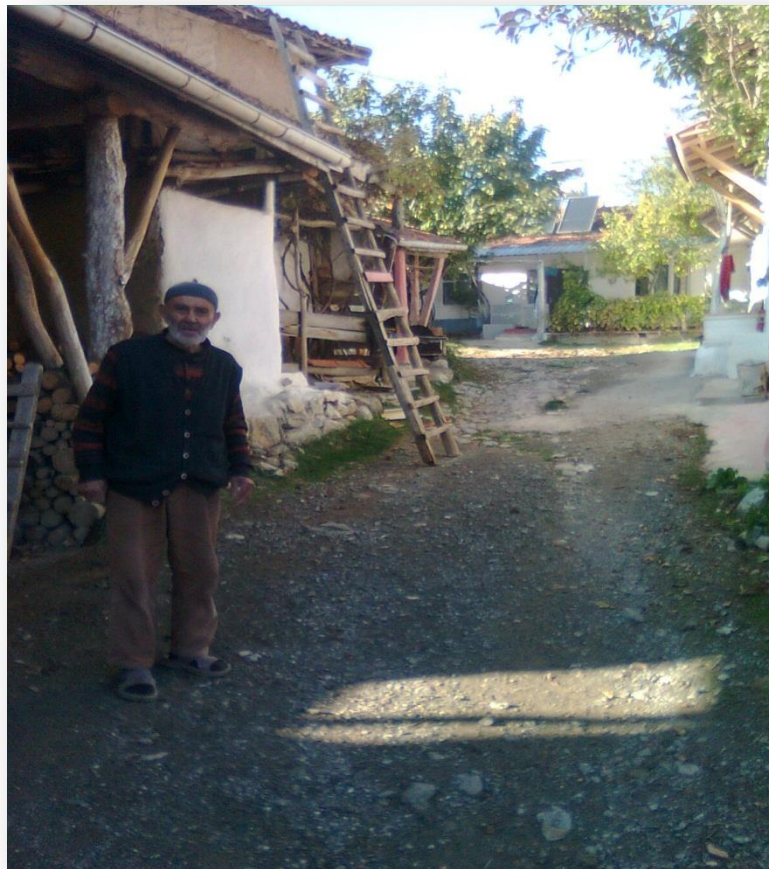
-Z-

Zabānan	: Sabah vakti
Zefillih'	: Sefillik
Zopa	: Dayak

EKLER

ÖZ GEÇMİŞ

24 Mayıs 1979 yılında Amasya'nın Suluova ilçesinde doğdum. Suluova Mehmet Bilgili İlkokulu'nu, ardından da Suluova Lisesi'nin orta kısmını bitirdim. Çorum Atatürk Lisesinden mezun olduktan sonra 1998 yılında Kırıkkale Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazandım. Bölümü 2002 yılında tamamladım.

Daha sonra Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Enstitülerinin ortaklaşa açmış oldukları Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programını bitirdim.

2003-2004 öğretim yılında Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak Çorum ili emrine atandım. Burada stajyer öğretmenlik görevimi tamamladıktan sonra Bayburt İlinde yedek subay öğretmen olarak askerlik hizmetimi yaptım. Evliyim, bir çocuk babasıyım.